

Fritidslivet for 3.-6. klasse

– En rapport om trivsel, omvalg og fællesskaber

Nanna Bugge, Anders Erngaard Jensen &
Søren Østergaard

Center for Ungdomsstudier 2021

Rapporten er udarbejdet for **Mary Fonden**

Resumé

'Fritidslivet for 3.-6. klasse – En rapport om trivsel, omvalg og fællesskaber' er en rapport med fokus på trivslen i fritidslivet for 3.-6. klasse. Rapporten indgår i en række af rapporter om emnet udarbejdet af Center for Ungdomsstudier for Mary Fonden. Det følgende resumé præsenterer et udsnit af rapportens centrale resultater og konklusioner.

Rapporten indledes med en generel introduktion til det organiserede fritidsliv, der udfoldes, når man går i 3.-6. klasse. 89% af eleverne i 3.-6. klasse går til en fast fritidsaktivitet, og her er fodbold, gymnastik og svømning de største hits for aldersgruppen. Når mellemtrinnet går til noget, er det helt centralt at de har det sjovt, oplever gode relationer og udvikler sig. I indsatser, som er målrettet trivslen i faste fritidsaktiviteter, er det derfor helt centralt at tænke alle tre faktorer ind.

Den generelle introduktion af det faste fritidsliv for mellemtrinnet følges op af et kapitel om trivsel. 97% af de foreningsaktive glæder sig altid eller oftest til at komme til deres faste fritidsaktivitet, 90% af udøverne angiver, at de "altid" eller "for det meste" har det godt med de andre udøvere, så langt de fleste oplever altså gode relationer ved deres fritidsaktiviteter. Sammenlignet med tidligere rapporter synes udøverne dog at have fået en mindre stærk relation til deres holdkammerater, da færre udøvere mener, at de "har et godt sammenhold", "altid bakker hinanden op", og at "de kan regne med, at deres kammerater hjælper dem", hvis de har det svært. Samtidig synes de fællesskabsorienterede samtaler også at være blevet reduceret, da færre oplever, "at de snakker om, at det ikke kun handler om at vinde", "at alle skal føle sig godt tilpas til fritidsaktiviteten", og om "hvordan man er en god kammerat".

Rapporten undersøger, om der er forskel mellem holdidrætter og individuelle idrætter, og her er de idrætsudøvere, der deltager i holdidrætter, oftere sammen med hinanden uden for aktiviteten og tilbydes deltagelse i flere sociale arrangementer. Dette ser i nogen grad ud til at have en positiv indflydelse i forhold til at skabe inkluderende fællesskaber. Endelig viser undersøgelsen at næsten én ud af fem af udøverne, har oplevet at blive drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet, og 9% er stoppet til en fritidsaktivitet pga. drilleri eller mobning. Begge andele ligger stabilt i forhold til den seneste rapport om emnet fra 2017.

"Fravalg og fastholdelse" har været på dagsordenen i foreningslivet gennem årtier. I kapitel 4 sætter vi fokus på, hvad årsagerne til fravalget af faste fritidsaktiviteter er. Undersøgelsen viser, at der sjældent er tale om fravalg, men om omvalg, forstået som at fravælge noget for at kunne engagere sig i noget andet. Valg af fritidsaktiviteter begynder i stadig stigende omfang også at afspejle elevernes overvejelser omkring, hvilken historie de gerne vil fortælle om sig selv. Rigtig mange kan sagtens se sig selv i de aktiviteter, de har været en del af i en årrække, mens det for

andre betyder, at de er nødt til at vælge noget fra for at kunne vælge noget andet til, som er mere "dem".

I kapitel 5 sættes der specifikt fokus på fodbold. Én ud af fire af fire udøvere, som går til fodbold, angiver, at det er en vigtig motivationsfaktor at vinde. For den gruppe af spillere, som er udpræget præstationsmotiverede, er en kompetitiv kultur givende at være en del af, mens det, for en næsten lige så stor gruppe (22%) angives som én blandt flere årsager til, at fodbolden blev valgt fra. Derudover viser undersøgelsen, at sprogbruget i fodboldkulturen skiller sig ud fra andre idrætter ved, at det i højere grad accepteres, man taler grimt til andre.

Afslutningsvis peger kapitel 6 på nogle af de muligheder, såvel som udfordringer, som undersøgelsen indikerer, at man står over for i fritidslivet, hvis man ønsker, at det fortsat skal være et sted, hvor børn og unge kan dyrke deres passion i rammer, hvor der er en høj grad af trivsel.

Rapporten peger på to konkrete fokusområder for foreninger, der ønsker at sikre trivsel blandt udøverne:

- 1) Et øget fokus på forældre: Undersøgelsen peger meget tydeligt på, at børn, der mistrives, i vid udstrækning benytter forældre, og ikke trænere og ledere, som samtalepartnere, når de oplever mistrivsel i fritidslivet. Et øget fokus på at involvere forældrene aktivt i arbejdet med trivsel virker derfor helt oplagt!
- 2) Et øget fokus på fællesskabets potentialer: Rapporten fremhæver, at man lokalt ser ud til at være gode til at fremhæve alt det, vi ikke vil acceptere i fritidslivet – hårdt sprog, drilleri, mobning, racisme, homofobi osv. Omvendt viser undersøgelsen, at eleverne oplever, at der er mindre fokus på alt det, vi gerne vil som fællesskab: være gode kammerater, at det ikke primært handler om at vinde, men om at udvikle sig osv. Man bør altså i fritidslivet blive bedre til at italesætte de potentialer, der ligger i at være en del af et selvvalgt fællesskab, som er funderet på at det skal være sjovt, og udøverne er sammen med nogle, de kan lide at være sammen med og som har den samme passion som dem selv i forhold til at blive bedre.

En central konklusion i rapporten er således at en positiv italesættelse af fællesskabets potentialer er afgørende vigtigt i forhold til både at udvikle og vedligeholde de positive kulturer, der reelt er det bedste værn mod mistrivsel i fritidslivet!

Indholdsfortegnelse

1. <i>Ud- og vedholdenhed er vigtigt...</i> – en introduktion til rapporten	6
1.1 Hvad sker der, når klokken ringer ud? - Rapportens opbygning og koblingen til de tidligere rapporter.....	8
1.2 Rapporter skriver ikke sig selv... ..	9
2. Faste fritidsaktiviteter	10
2.1 Hvilke fritidsaktiviteter hitter, når man går på mellemtrinnet?	10
2.2 Hvad er vigtigt, når man går til noget?	12
2.3 Ved forældrene, hvad eleverne synes er vigtigt?	17
2.4 Hvad får mit barn ud af at gå til håndbold? – Forældreperspektiver på fritidslivet	18
2.5 Opsummering: De organiserede fritidsaktiviteter er fortsat en vigtig del af mellemtrinnets fritidsliv	19
3. <i>"Man behøver jo ikke være venner, men man skal behandle de andre ordentligt!"</i> - perspektiver på fællesskab og trivsel.....	20
3.1 Der er store forventninger til deltagelse i fritidslivet!.....	20
3.2 Relationen til holdkammerater	22
3.3 Drilleri og mobning i faste fritidsaktiviteter.....	27
3.4 '... Alt det, som ingen ser, har ingen ondt af' – et par forældreperspektiver på mobning i fritidslivet	35
3.5 Er der forskel på den oplevede trivsel i henholdsvis hold- og individuelle idrætter?	37
3.6 Det store flertal glæder sig til at komme til spejder og svømning, men... – en opsummering	39
4. <i>"Jeg skulle ud at prøve noget nyt. Der skulle mere action på!"</i> – perspektiver på "om- og fravalg"	41
4.1 <i>"Men så prøvede jeg rytmisk gymnastik og syntes bare, det var rigtig sjovt. Det var mere mig".....</i>	42
4.2 <i>"Så skriver forældrene til træneren"</i> – kort om en ofte lang fravalgsproces	46
4.3 "Om- og fravalg" i foreningsidrætten	47
4.4 Man fortsætter heller ikke til køreundervisning, når man har fået sit kørekort – fravalg af svømning.....	48
4.5 Når det sidste spring er helt ud af idrætten – fravalg og gymnastik.....	50

4.6 Det handler alt for meget om at vinde, men det er ikke den eneste årsag! – fravalg og fodbold	51
4.7 Håndbold har knækket kurven – måske.....	52
4.8 Der er i vid udstrækning tale om omvalg – perspektiver på fravalg!	53
5. "Pak jeres divagener sammen, piger, nu skal vi i gang!" - nogle perspektiver på fællesskab og trivsel i fodboldklubben	55
5.1 "Man skal ikke kalde hinanden for dårlig taber!" – når man er en del af et fællesskab med en mission!.....	55
5.2 'Det er vigtigt at træne meget' er mange steder indgangen til fællesskabet!	56
5.3 Det er vigtigt at have det godt med de andre, men tonen kan godt være lidt hård.....	57
6. 'Same procedure as last year' – en afsluttende perspektivering.....	59
7. Referenceliste	63
Bilag 1: Metode.....	64
Kvantitativt data.....	64
Kvalitativt data.....	65
Signifikans.....	65
Dataindsamling under en pandemi	66
Præsentation af data	67
Opsamling - stikprøverne	69

1. Ud- og vedholdenhed er vigtigt... – en introduktion til rapporten

Ud- og vedholdenhed er helt afgørende, hvis man er involveret i en mission til Mars. Denne indledning skrives få timer før, rumsonden Perseverance Rover forhåbentlig lander sikkert på Mars – en landing, der er kulminationen på 10 års arbejde.

Ud- og vedholdenhed er centrale kompetencer, som har betydning for vores evne til at tilegne os ny viden, udfolde vores talent, opretholde relationer og nå vores personlige mål. På samme måde er ud- og vedholdenhed afgørende, hvis man ønsker at ændre kulturer, som er opbygget gennem årtier – kulturer, som har betydning i forhold til børn og unges oplevelse af trivsel i fritidslivet. Det kræver en "udholdende vedholdenhed" at fastholde den samme dagsorden igennem en årrække, for selvom vi alle godt ved, at det reelt er denne tilgang, der skal til for at skabe blivende forandringer, bliver vi ofte "distraheret" af de aktuelle samfundsmæssige dagsordener – det, der "haster" og skaber overskrifter!

Igennem en årrække har Mary Fonden, Center for Ungdomsstudier og andre partnere samarbejdet om at generere viden om børn og unges trivsel i fritidslivet med henblik på at udvikle "værktøjer", der kan medvirke til at optimere trivslen blandt de mange drenge og piger, der hver eneste dag er aktive i landets mange foreninger. I 2013 publicerede vi sammen undersøgelsen "Børneliv version 2.0", hvori trivsel i de organiserede fritidsaktiviteter indgik som en særlig undersøgelsestematik. Denne undersøgelse viste, at mere end hvert fjerde barn i 3.-5. klasse har været udsat for en ubehagelig episode i form af at blive drillet, mobbet eller holdt udenfor til fritidsaktiviteter. Undersøgelsen viste også, at hver tiende elev angav, at mistrivsel var den primære årsag til, at de fravalgte en specifik fritidsaktivitet. Undersøgelsen satte fokus på en hidtil underbelyst tematik og fungerede i nogen grad som det empiriske afsæt for Mary Fonden og Red Barnets arbejde med udviklingen af materialet "Klubfidusen", som er målrettet fodboldklubberne, "Antibulli Håndbold", som er målrettet landets håndboldklubber og nu senest "Antibulli Svømning" i samarbejde med Dansk Svømmeunion.

I 2015 udkom rapporten "De bedste redskaber er mennesker, der er til stede", som, udover at afdække trivsel i idrætslivet blandt de 9-16-årige, også havde fokus på at afdække de udfordringer, der konkret er i forhold til at arbejde med trivsel i de organiserede fritidsaktiviteter. En central pointe i undersøgelsen var, at trænere/instruktører er helt centrale i forhold til at skabe god trivsel, men at de i en hektisk foreningshverdag sjældent bruger tid på at dygtiggøre sig inden for dette område. Set i det lys er det derfor også opmuntrende, at stadig flere forbund indtænker et fokus på trivsel som en del af deres træneruddannelse, herunder landets største specialforbund, DBU, der har integreret trivsel som en del af deres børnetræneruddannelse – den såkaldte C-licens.

I 2018 udkom rapporten "Tweens, fritid og trivsel" samt bogen "Gutter, vi skal altså holde sammen, ellers bliver vi nakket! – perspektiver på tweens, fritid og trivsel", som udover at dokumentere, at de systematiske trivselsindsatser begynder at sive ned i de lokale fritidsmiljøer, også satte et specifikt fokus på trivsel i den del af fritidslivet, der udspiller sig i det virtuelle rum.

Udover en generel afdækning af trivslen i fritidslivet ønsker vi med denne undersøgelse

a) at have et særligt fokus på trivsel i fire traditionelle idrætsarenaer for børn og unge (fodbold, svømning, gymnastik og håndbold). Hvoraf to af dem er udpræget holdbold-idrætter.

b) at blive klogere på, hvad der gør, at elever i 3.-6. klasse fravælger fritidsaktiviteter, herunder i hvilket omfang trivsel er en afgørende parameter i forhold til fravalg.

Tematikken omkring fravalg adresseres som oftest ved, at man spørger aktive udøvere, hvad de tror, der kunne medføre, at de ville vælge at stoppe med at dyrke en bestemt aktivitet. Denne undersøgelse er lykkedes med at generere et - i en dansk kontekst - unikt datasæt baseret på udøvere, der reelt har fravalgt en fritidsaktivitet. Som det vil fremgå, indgår manglende trivsel som ét blandt mange forhold, der har betydning for, at man enten fra- eller omvælger i fritidslivet. Ambitionen med undersøgelsen er, at vi bl.a. med afsæt i en mere specifik viden om, hvordan mistrivsel og fravalg hænger sammen, kan medvirke til, at indsatsen mod mistrivsel i foreningslivet kan blive endnu mere fokuseret, således at en større andel af børn og unge kan opleve foreningslivet som et inkluderende fællesskab, hvor man er gladere, når man kommer hjem, end da man tog af sted!

COVID-19's betydning for rapporten

Rapportens data er indsamlet i 2020, som har været præget af pandemien og flere store nedlukninger af Danmark. Denne rapport har dog ikke fokus på pandemien og dens konsekvenser, da det utvivlsomt vil være ærindt for mange andre rapporter (fx fra HOPE-projektet) og fordi nærværende rapport fungerer som en opfølgning på en række tidligere publikationer om trivsel i fritidslivet. Pandemien kan dog have betydningen for undersøgelsens resultater, hvilket vi beskriver nærmere i metodeafsnittet.

1.1 Hvad sker der, når klokken ringer ud? - Rapportens opbygning og koblingen til de tidligere rapporter

Undersøgelsen skal ses som en opfølgning på de ovenfor nævnte undersøgelser fra hhv. 2012 og 2017 (offentliggjort i hhv. 2013 og 2018) – og i det omfang, det er vurderet som værende vigtigt, er der foretaget sammenligninger med henblik på at kunne pege på evt. udviklingstendenser. Når der i undersøgelsen således refereres til "undersøgelsen i 2012 viste", er det en reference til rapporten "Børneliv 2.0", og i forhold til "undersøgelsen i 2017" refereres der til rapporten "Twens, fritid og trivsel".

Rapporten indledes i kapitel 2 med en generel introduktion til det organiserede fritidsliv, der udfoldes, når man går i 3.-6. klasse. Som det vil fremgå, udgør det organiserede fritidsliv – på trods af rygter om det modsatte – stadig en vigtig fritidsarena. Hvilke aktiviteter er eleverne involveret i? Hvad motiverer dem? Og hvad er knap så vigtigt?

I kapitel 3 er der fokus på elevernes trivsel i forbindelse med deltagelse i de faste fritidsaktiviteter, herunder om der kan iagttages forskelle i oplevelsen af trivsel afhængig af organisering: hold- versus individuel idræt og på tværs af køn.

"Fravalg og fastholdelse" har været på dagsordenen i foreningslivet gennem årtier. I kapitel 4 sætter vi fokus på, hvad årsagerne til fravalget af faste fritidsaktiviteter er. En vigtig pointe er, at der sjældent er tale om *fravalg*, men om *omvalg*, forstået som at fravælge noget for at kunne engagere sig i noget andet.

I kapitel 5 fokuserer vi på, hvordan eleverne oplever at være en del af landets absolut største organiserede idrætsarena - fodbold. Hvad karakteriserer samværet i fodboldklubben? Hvordan er trivlsen? Og hvordan er sproget?

Afslutningsvis vil vi i kapitel 6 pege på nogle af de muligheder, såvel som udfordringer, som undersøgelsen indikerer, at man står over for i fritidslivet, hvis man ønsker, at det fortsat skal være et sted, hvor børn og unge kan dyrke deres passion i rammer, hvor der er en høj grad af trivsel.

Hvordan påvirker det data, at spørgeskemabesvarelser er indsamlet under en pandemi? Dette spørgsmål vil blive forsøgt besvaret i bilag 1, hvor vi kort redegør for undersøgelsens metode.

Begrebsafklaring

I rapporten anvendes flere betegnelser: Elever, mellemtrinnet, udøvere og medlemmer. De tillægges samme betydning og er tiltænkt som beskrivelse af samme alderskategori.

Kapitlerne indeholder mindre afsnit med overskriften "Til overvejelse". Formålet med disse afsnit er at skabe refleksion hos læseren og stimulere overvejelser om, hvordan rapportens resultater kan have betydning for det videre arbejde med børn og unge.

1.2 Rapporter skriver ikke sig selv...

Vi vil derfor gerne takke følgende:

- De 14 skoler, som ind i en hektisk hverdag med nedlukninger og genåbninger sagde "ja" til at medvirke.
- De 1093 elever og 491 forældre, der har brugt tid på at udfylde vores survey.
- De 29 elever og 12 forældre, der valgte at bruge tid på at lade sig interviewe.
- Vores kollegaer for hjælp med dataindsamling og sparring: Stephanie, Asbjørn og Anne
- Merete Riis Jensen for korrektur.
- Mary Fonden. Det er en fornøjelse at arbejde sammen med jer!

Nanna Bugge, Anders Erngaard Jensen og Søren Østergaard, februar 2021

2. Faste fritidsaktiviteter

I det følgende afsnit dykker vi ned i de faste, organiserede fritidsaktiviteter, som fylder i fritidslivet blandt elever i 3.-6. klasse. Vi ser nærmere på, hvilke faste fritidsaktiviteter eleverne går til, og hvad henholdsvis eleverne selv og deres forældre betragter som værende vigtigt i de organiserede fritidsaktiviteter.

2.1 Hvilke fritidsaktiviteter hitter, når man går på mellemtrinnet?

89% af eleverne på mellemtrinnet går til noget fast i deres fritid. Tabel 1 viser, hvilke organiserede aktiviteter eleverne i 3.-6. klasse går til.

	Alle	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse
Fodbold	23	16	21	26	27**
Gymnastik	19	23** ¹	22	19	11
Svømning	17	23***	20	18	7
Musikundervisning	12	13	16	10	9
Ridning	10	15*	9	8	8
Dans	9	11	9	8	9
Spejder/FDF	9	15**	7	9	6
Badminton	9	10	7	8	10
Håndbold	8	5	7	6	15***
Esport (i en forening)	4	5	4	3	6
Kampsport	4	5	4	4	3
Basket	3	2	3	4	4
Tennis	3	5	2	2	2
Antal respondenter	1093	240	228	359	266

Tabel 1 (Procent) Hvor ofte går du til sport eller lignende aktiviteter i din fritid? (Akkumuleret: Går til mindst én gang om ugen)

Fodbold, gymnastik og svømning er ligesom i 2017 det, der topper listen, hvilket stemmer overens med tal fra Idrættens Analyseinstitut, der viser, at disse tre idrætter er de mest udbredte foreningsidrætter blandt børn i Danmark (Rask & Eske, 2020).

Tabel 1 viser flere signifikante forskelle mellem klassetrinnene. Det betyder, at der ses en signifikant sammenhæng mellem klassetrin og fx fodboldudøvere: jo ældre eleverne bliver, jo flere går til fodbold. Stjerneerne, som viser, at der er en signifikant sammenhæng, er placeret, der hvor andelen er størst. Det betyder, at andelen af fodboldudøvere stiger med alderen, hvorimod andelen af svømmeudøvere er størst i 3. klasse og dermed falder med alderen.

¹ Én stjerne (*) indikerer et signifikansniveau med en p-værdi < 0,05, to stjerner (**) indikerer et signifikansniveau med en p-værdi < 0,005, tre stjerner (***) indikerer et signifikansniveau med en p-værdi < 0,0005. Signifikans og metode forklares i Bilag 1.

Som det fremgår af tabellen, topper gymnastik, svømning, ridning og spejder i 3. klasse og mister derefter tilslutning, hvorimod fodbold og håndbold oplever en medlemsstigning i takt med, at udøverne bliver ældre. Medlemsstigningen skal dog ikke forstås sådan, at fodbold og håndbold ikke også oplever frafald, men at de i højere grad end de andre organiserede fritidsaktiviteter formår at rekruttere såkaldte "senstartere" blandt de ældre elever (Læs mere om frafald i kapitel 4).

2.1.1 Gymnastik er stadig (mest) for piger – kønsforskelle i fritidsinteresser

Fodbold, badminton, og kampsport er især domineret af drenge, hvorimod det primært er pigerne, som fylder holdene op til gymnastik, musik, ridning og dans. Se tabel 2:

	Alle	Drenge	Piger
Fodbold	23	35***	12
Gymnastik	19	10	27***
Svømning	17	16	17
Musikundervisning	12	9	15**
Ridning	10	1	18***
Dans	9	1	17***
Spejder/FDF	9	9	9
Badminton	9	13***	5
Håndbold	8	10*	6
Esport (i en forening)	4	6*	3
Kampsport	4	7***	2
Basket	3	5*	2
Tennis	3	3	2
Antal respondenter	1093	523	564

Tabel 2 (Procent) Hvor ofte går du til sport eller lignende aktiviteter i din fritid? (Akkumuleret: Går til mindst én gang om ugen)

Sammenligner vi med 2017 ses en lignende kønsopdeling, hvor der i de fleste faste fritidsaktiviteter ses en signifikant forskel på andelen af drenge og piger. Det er således ikke en ny tendens, at det organiserede fritidsliv til en vis grad er kønsopdelt.

Det kønsopdelte fritidsliv synes at afspejle bestemte kønsnormer for, hvilke aktiviteter der ses som henholdsvis "drengede" og "pigede". Disse kønsnormer kan gøre det svært for de udøvere, der har fritidsinteresserer, som ikke ligger inden for kønsnormerne. Anton fra 3. klasse fortæller, hvordan han blev mobbet i skolen, fordi han gik til gymnastik, hvilket de andre drenge anså som "piget":

Interviewer: Har du prøvet at blive lidt ked af det eller lidt trist til en fritidsaktivitet?

Anton: "Nej, ikke derhenne, men udenfor. Fordi i starten da jeg gik til gymnastik... Altså fordi det er gymnastik og sjipning lagt sammen, så blev jeg drillet af nogle af mine kammerater over, at jeg gik til det."

Hvorfor blev du drillet?

”Jeg ved det ikke. Det var nok fordi, at de syntes, at det var for piger, tror jeg nok.”

Fordi I skulle sjipte?

”Ja, og fordi vi skulle lave gymnastik.”

Det kan derfor overvejes, om de store kønsforskelle i fritidsaktiviteter ikke kun skyldes, at piger og drenge tiltrækkes af forskellige typer af aktiviteter, men om nogle elever også afholder sig fra at starte til en aktivitet, fordi de ønsker at undgå den potentielle stigmatisering, der kan være forbundet med at gå imod kønsnormerne.

2.2 Hvad er vigtigt, når man går til noget?

Vi har spurgt udøverne, hvad de ser som vigtigt, når de går til en fast fritidsaktivitet. Som tabel 3 viser, er især tre faktorer vigtige for udøverne: at man har det sjovt, oplever gode relationer og udvikler sig:

	Alle	Drenge	Piger	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.
At have det sjovt	90	90	89	90	91	88	90
At være sammen med mine venner	74	79*	70	70	72	74	81
At blive bedre til min fritidsaktivitet	72	73	71	61	68	77	79***
At jeg har det godt med trænere/ledere/undervisere	68	70	67	66	67	70	71*
At have det godt sammen med de andre børn	66	67	65	65	66	69	64
At opleve at være en del af et fællesskab	64	66	63	56	61	68	70*
At mine trænere/ledere/undervisere er dygtige	59	62	56	52	56	59	65*
At have en sund krop	51	58***	44	47	54	52	49
At træne/øve meget	50	56**	45	44	50	54	50
At få nye venner	47	47	47	40	52	47	49
At mine forældre er interesserede i det, jeg laver	28	29	27	28	24	34	24
At det er tæt på, hvor jeg bor	21	25*	17	23	15	20	24
At vinde	11	16	7	5	9	12	18
Antal respondenter	972	462	506	223	204	306	239

Tabel 3 (Procent) Hvad er vigtigt, når du går til fritidsaktiviteter? (Flersvar) Svar: Ja, meget

Disse tre faktorer var også de vigtigste for udøverne i 2017, og undersøgelser af elever i udskoling peger ligeledes på, at det er de samme tre faktorer, som er vigtige for unge i foreningslivet (Børnerådet 2019; Haugegaard & Østergaard 2020). Sammenligner vi på tværs af køn og klassetrin, ses der heller ikke de store forskelle i, hvad udøverne ser som meget vigtigt til deres fritidsaktivitet. Flere drenge end piger går op i 'At have en sund krop' og 'At træne/øve meget', og i

takt med at eleverne bliver ældre, bliver det at udvikle sig væsentligt vigtigere. Men det at have det sjovt, opleve gode relationer og udvikle sig præger tydeligt top-3 uanset køn og alder

I de følgende underafsnit vil vi se nærmere på top-3, samt zoomer ind på et nyt parameter i denne undersøgelse, nemlig idealet om den sunde krop som motivation for fritidsaktiviteter. Afslutningsvis vil vi se nærmere på, om forældrene har fingeren på pulsen ift., hvad deres børn synes er vigtigt til aktiviteter.

2.2.1 Man går til spejder, fordi det er sjovt!

Det skal stadig være sjovt. Faktisk endnu sjovere end i 2017, hvor 88% af udøverne svarede, at det 'At have det sjovt' var meget vigtigt til de faste fritidsaktiviteter. I dag er det 90%, og 'At have det sjovt' er dermed fortsat øverst på listen over de ting, udøverne synes, er meget vigtige til deres fritidsaktivitet. For mange udøvere er det vigtigste ved en fritidsaktivitet således at gå til noget, som man er oprigtigt interesseret i og finder glæde ved. Det er interessen for selve aktiviteten og ikke venner, forældre eller trænere, som er hovedårsagen til, at udøverne uge efter uge møder op på boldbaner og i musiklokaler. Som Fie fra 5. klasse fortæller, er det selve aktiviteten, som er hendes hovedmotivation:

"Det er jo ikke sådan 'jeg går til gymnastik eller fodbold, for nu skal jeg have to nye bedste venner'. Man gør det jo for træningen, og så kan man være heldig at få nogle venner."

I flere af interviewene med udøverne blev det 'at have det sjovt' dog ofte koblet til de to andre væsentlige faktorer: at opleve gode relationer og udvikle sig. At have det sjovt handler således også om aktiviteten som helhedsindtryk: at aktiviteten skaber rum for godt samvær med både holdkammerater og voksne, og at man bliver stimuleret og lærer noget (Finchman 2016; Juul & Østergaard 2016). Det vil vi se nærmere på i nedenstående afsnit.

2.2.2 Gode relationer – til både venner, holdkammerater og de voksne

Som det fremgår af tabel 3, så viser listens top-5, at den relationelle del af fritidsaktiviteter er helt central for udøverne: 'At være sammen med mine venner', 'At jeg har det godt med trænere/ledere/undervisere/' og 'At have det godt med de andre børn' indtager henholdsvis en anden-, fjerde- og femteplads. Dette viser samtidig, at det er vigtigt for udøverne at have gode relationer til mange forskellige på holdet: det handler ikke kun om deres nære venner, men også om de andre udøvere, og i høj grad også de voksne til aktiviteten. I interviewene fortæller udøverne ligeledes om, at selve sammenholdet og samarbejdet til fritidsaktiviteterne er noget af det, som de finder særlig glæde ved.

Samværet med vennerne er for mange udøvere en vigtig del af det at gå til noget (74%). Nogle stopper derfor til deres fritidsaktivitet, fordi deres venner stopper. Men som nedenstående interview viser, så er det ikke altid nødvendigt at have sine venner med til fritidsaktiviteten, hvis man hurtigt får skabt andre gode relationer:

Lasse: *"Jeg har også gået til spejder, men der stoppede jeg, fordi der ikke var nogle af mine venner, som gik til det mere."*

Så det er vigtigt, at der er nogen, man kender?

Alle: *"Ja."*

Marie: *"Altså jeg kan godt klare mig uden."*

Mia: *"Men hvis man er hurtig til at få nye venner, så er det måske godt nok."*

Gode relationer og et trygt miljø er således helt centralt, når man går til noget, men de gode relationer kan godt være nogle, som opstår til selve aktiviteten, og det behøver ikke altid at være med ens bedstevenner. I kapitel 3 om trivsel udfolder vi pointerne om udøvernes oplevelse af relationer til fritidsaktiviteter.

2.2.3 Det er ikke altid nok at have det sjovt sammen med sine venner – man skal også udvikle sig
Sammenlignet med 2017 har det 'At være sammen med mine venner' og 'At blive bedre til min fritidsaktivitet' byttet pladser, således at det relationelle nu prioriteres højere end den personlige udvikling. Næsten tre ud af fire (72%) ser dog stadig udvikling som meget vigtig, når de går til noget, og den personlige udvikling er således fortsat en vigtig faktor for eleverne i mellemtrinnet. Dette fremgik også tydeligt i interviewene. Når vi i interviews spurgte til, hvornår udøverne blev i ekstra godt humør til deres fritidsaktivitet, blev oplevelsen af personlig udvikling ofte understreget:

"Det er nok, at man lærer noget mere, og hvis ikke man kan det, så får man hjælp af en træner. Så man føler, at man kan det. At man selv gør det." (Benjamin, 6. kl.)

"Hvis nu man har lært noget eller fået ros af sin træner. Eller når man selv kan se, at man er blevet bedre til noget, så det ikke kun er ens træner eller holdkammerater, der kan se det." (Katrine, 5. kl.)

"Det, der gør mig rigtig glad, når jeg går til dans, det er, at jeg kan rigtig godt lide at lave en ny dans. Det gør mig ret tit glad, fordi nogle gange synes jeg, det bare er ret kedeligt, når man laver videre på en dans, for så ved man jo nærmest alt. Det er jo sjovere at lave en ny dans, og så synes jeg også, det er sjovt, fordi der er søde mennesker i gruppen." (Nina, 3. kl.)

At opleve, at man lærer nye færdigheder og forbedrer sig til sin fritidsaktivitet, giver således udøverne et ekstra kick, som øger både motivationen og glæden. Til gengæld bliver det kedeligt, hvis der ikke er en progression, og udøverne ikke oplever at udvikle sig. Som Katrine og Benjamin beskriver, hænger disse særligt gode oplevelser også ofte sammen med træneren. Træneren hjælper dem med at udvikle sig og husker at rose dem for deres indsats.

2.2.4 Ønsket om den sunde krop – Når kropsidealer bliver motivationen for fritidsaktiviteter.

Til forskel fra undersøgelserne i 2017 og 2012 har vi i denne undersøgelse spurgt til, om det at have en sund krop er vigtigt i forhold til at gå til en fritidsaktivitet, hvilket er tilfældet for 51% af de fritidsaktive i 3.-6. klasse. Nogle udøvers motivation er således ikke kun præget af en lyst til at have det sjovt, men også af en mere instrumentel tilgang, hvor fritidsaktiviteten bliver et middel til at opnå et bestemt sundheds- og kropsideal. Som Theodor i 5. klasse fortæller:

Interviewer: Hvad er det, der gør, at I bliver rigtig glade?

Theodor: *"Det er det der med, at man ved, at nu kan man slappe af, for nu har man gjort dagens gode gerning."*

Hvad er det en god gerning for?

"Man har lavet noget motion, og så kan man slappe af og se Disney Sjov med god samvittighed. Det er en fed følelse."

Motivationen for fritidsaktiviteten er således ikke længere kun lystbetonet, men handler nu også om "pligten" til at holde sig i form. Som beskrevet i "Jagten på frirum" (Haugegaard & Østergaard 2020) kan fritidslivet tilbyde et frirum fra en hverdag, som ellers ofte er præget af en individualiseret perfektionskultur. Interviewet med Theodor viser dog, hvordan de faste fritidsaktiviteter ikke altid er et frirum fra elevernes høje krav til dem selv, men at de derimod også kan fungere som et middel til at præstere endnu bedre på perfektionsskalaen.

Når vi sammenligner klassetrinnene, er der ikke nogen tydelig tendens, der peger i retning af, at interessen for den sunde krop stiger med alderen. Andelen, der anser en sund krop som meget vigtig for deres fritidsinteresse, er næsten lige så stor i 3. klasse som i 6. klasse. Dette indikerer, at elevernes fokus på sundhed og kropsidealer starter tidligt. Til gengæld er det i væsentligt højere grad drengene, som går op i den sunde krop, eftersom 58% af drengene mener, at en sund krop er meget vigtig for deres fritidsaktivitet, hvorimod det gælder 44% af pigerne.

Udøvere, som mener 'At have en sund krop' er meget vigtig for deres fritidsaktivitet, adskiller sig på flere punkter fra udøvere, som mener, at det er lidt vigtigt eller ikke vigtigt at have en sund krop.

Udøvere, som mener 'At have en sund krop' er meget vigtig for deres fritidsaktivitet, er signifikant oftere:

- Drengene
- Fodboldspillere

Derudover ses en række forskelle, som ikke er signifikante og som derfor kun skal ses som indikationer. De udøvere, som er motiveret af krops- og sundhedsideal, er oftere:

- Stoppet til en fritidsaktivitet pga. mobning eller drilleri
- På Instagram hver dag eller næsten hver dag
- Utilfredse med deres krop
- Mener ikke, at de vejer tilpas
- Svært ensomme

Der ses således indikationer på, at udøvere, som er motiveret af krops- og sundhedsideal, har en større sandsynlighed for at opleve trivselsproblemer som mobning, kropsutilfredshed og ensomhed. Andre undersøgelser viser, at den unges syn på sin krop kan have betydning for vedkommendes selvværd (Schmidt & Nebelong 2017).

Som vi senere vil komme ind på, undervurderer flere forældre sundheds- og kropsaspektet ift., hvad de tror er meget vigtigt for deres barn, når barnet går til noget. 'At have en sund krop' tror 37% af forældrene er meget vigtigt for deres barn, men reelt set er det meget vigtigt for 51% af eleverne.

Til overvejelse:

Når mellemtrinnet går til noget, er det helt centralt for eleverne, at de har det sjovt, oplever gode relationer og udvikler sig. I indsatser, som er målrettet trivslen i faste fritidsaktiviteter, er det derfor helt centralt at tænke alle tre faktorer ind, således at fokuset på det sjove ved selve aktiviteten og muligheden for at udvikle sig ikke går tabt.

Trænerne skal helst kombinere det at være dygtige, anerkendende og sjove!

Vi har – i lighed med 2017-undersøgelsen – bedt udøverne om at tage stilling til, i hvilket omfang de oplever, at en række udsagn passer på deres trænere/ledere – se tabel 4:

	2020	2017
Mine trænere/ledere/undervisere er gode til at hjælpe	86	79
Mine trænere/ledere/undervisere er dygtige	84	80
Mine trænere/ledere/undervisere er gode til at forklare, hvad vi skal	84	79
Mine trænere/ledere/undervisere er rare	79	77
Mine trænere/ledere/undervisere roser mig	78	76
Mine trænere/ledere/undervisere er sjove	66	67
Antal respondenter	972	1274

Tabel 4 (Procent) Hvilke sætninger passer med dine trænere/ledere/undervisere til fritidsaktiviteter? (Flersvar) Filter: Kun respondenter, som 'Går til noget'

Interviewene med udøverne viser, at trænere og ledere, der *kombinerer* faglighed, god instruktion, anerkendelse og det at kunne skabe god stemning gennem imødekommenhed og sjove kommentarer, står i rigtig høj kurs – kompetencer, der flugter fint med, hvad udøverne lægger vægt på i forbindelse med deltagelse i fritidsaktiviteter

2.3 Ved forældrene, hvad eleverne synes er vigtigt?

Vi har sammenlignet, hvad udøverne anser som vigtigt for deres fritidsinteresse, med hvad forældrene vurderer er vigtigt for deres barn, når han/hun går til en fritidsaktivitet:

	Forældre	3.-6. kl.
At have det sjovt	95%	90%
At have det godt sammen med de andre børn	86%	66%
At opleve at være en del af et fællesskab	80%	64%
At være sammen med sine venner	79%	74%
At have det godt med trænere/ledere/undervisere	71%	68%
At trænere/ledere/undervisere er dygtige	52%	59%
At blive bedre til fritidsaktiviteten	44%	72%
At forældrene er interesseret i det, han eller hun laver	44%	28%
At have en sund krop	37%	51%
At få nye venner	29%	47%
At det er tæt på, hvor vi bor	23%	21%
At træne/øve meget	13%	50%
At vinde	9%	11%
Antal respondenter	491	972

Tabel 5 (Procent) Hvad er vigtigt for dit barn, når han/hun går til fritidsaktiviteter? (Flersvar) (Forældre) samt Hvad er vigtigt, når du går til fritidsaktiviteter? (3.-6. kl.) Svar: Ja, meget

'At have det sjovt' er også øverst på forældrenes liste, men på andre parametre rammer forældrene ikke altid rigtigt i forhold til, hvad der er vigtigt for deres børn. Flere forældre overvurderer, hvor vigtig relationen til de andre udøvere og fællesskabet på holdet er for deres børn. Således tror henholdsvis 86% og 80% af forældrene, at 'At have det godt med de andre børn' og 'At være en del af et fællesskab' er meget vigtigt for deres børn, men det gælder reelt set kun henholdsvis 66% og 64% af eleverne.

Til gengæld undervurderer flere forældre, hvor højt deres børn sætter kvalitet og personlig udvikling. For eksempel tror 44% af forældrene, at 'At blive bedre til min fritidsaktivitet' er meget vigtigt for deres børn, men spørger vi eleverne, gælder det for 72%. Og også betydningen af at skabe nye venskaber og have en sund krop undervurderer flere forældre. 'At have en sund krop' og 'At få nye venner' tror henholdsvis 37% og 29% af forældrene er meget vigtigt for børnene, men reelt set er det meget vigtigt for 51% og 47% af børnene.

2.4 Hvad får mit barn ud af at gå til håndbold? – Forældreperspektiver på fritidslivet

I interviewene spurgte vi forældrene, hvad de selv mente, at deres børn fik ud af at gå til en fritidsaktivitet. Tabel 5 viser, at forældrene overvurderer, hvor vigtigt deres børn ser fællesskabet til de andre børn. I interviewene er væsentligheden af fællesskabet og relationerne til de andre børn også i centrum. I flere af interviewene kobler forældrene samtidig den sociale dimension af fritidslivet sammen med et dannelsesaspekt.

Tina, mor til en dreng i 4. klasse, fortæller:

"Jeg tror ikke, han selv er bevidst om det, men jeg synes, det er værdifuldt, at han møder nogle andre typer af mennesker. Han går på en privatskole, så han møder nogle, der er anderledes end dem, han ser i skolen, der måske er meget artige, kan man sige. Han ser, at der måske er nogle andre børn, der har det sværere."

Karsten, far til pige i 3. klasse, beskriver:

"Det her er i en lille naboby med nogle, som hun kommer til at gå i skole med, for de bliver flyttet efter 6. klasse, så rykker de sammen. Så der lærer hun nogle nye børn at kende, og hun prøver at komme ud i en, hvad skal man sige, et sted, hvor man ikke kender det hele, sådan at man skal gøre lidt selv også for at komme til at snakke med nogen, og det synes jeg faktisk, de er overraskende gode til. Det må jeg sige."

Poul, far til dreng i 5. klasse:

"Der, hvor du er på dybt vand, og der, hvor du skal hive dig selv op, fordi nu er det sgu svært ik'? Og man lærer at tackle nederlag. Det er jo faktisk en ret god sport til at"

lære, at nogle gange møder man nogle gode, og selvom man er ret god, så får man bank, og det skal man kunne håndtere!"

Som det fremgår af citaterne, bliver fritidsaktiviteterne ofte set af forældrene som noget, der udvikler barnet som menneske og giver det nogle vigtige sociale kompetencer. Fritidsaktiviteterne udvider børnenes horisont, og de lærer at møde nye mennesker, at stå på usikker grund og at kunne håndtere nederlag.

2.5 Opsummering: De organiserede fritidsaktiviteter er fortsat en vigtig del af mellemtrinnets fritidsliv

At 89% af eleverne i 3.-6. klasse går til en fast fritidsaktivitet viser, at de organiserede fritidsaktiviteter fortsat spiller en vigtig rolle i elevernes fritidsliv. Her er især fodbold, gymnastik og svømning de største hits for aldersgruppen. Ser man på, hvad piger og drenge går til, er alt også ved det gamle. Fritidslivet er stadig forholdsvis kønsopdelt: fodbold tiltrækker drenge, og piger vil helst gå til gymnastik.

Den største motivation for at gå til en fast fritidsaktivitet er, at det skal være sjovt. Men derefter bliver personlig udvikling og relationen til hinanden og underviserne set som det vigtigste. Der ses mindre forskelle på køn og klassetrin, men generelt er der bred enighed om, at ovenstående tre faktorer er de vigtigste.

Forældrene er bevidste om, at både det at have det sjovt, få gode relationer og udvikle sig er vigtigt for deres børn, når de deltager i fritidslivet. Forældrene overvurderer dog, hvor vigtigt det relationelle er for deres børn. Til gengæld undervurderer forældrene, hvor højt børnene sætter aktivitetens kvalitet og deres egen udvikling samt sundhed- og kropsidealers betydning.

De faste fritidsaktiviteter er således fortsat en vigtig arena, som eleverne i 3.-6. klasse især opsøger for at have det sjovt - men også for at opleve gode relationer og udvikle deres færdigheder.

3. "Man behøver jo ikke være venner, men man skal behandle de andre ordentligt!" - perspektiver på fællesskab og trivsel

Aktiviteter som fritidsklub, musikundervisning, spejder, esport, foreningsidræt og alt muligt andet fylder i ugeskemaet for eleverne i 3.-6. klasse. For langt hovedparten af eleverne er de faste fritidsaktiviteter en arena, hvor de stortrives i samværet med såvel deres jævnaldrende som trænere og ledere. Men sådan er det desværre ikke for alle. En mindre gruppe oplever drilleri, mobning og en følelse af ikke at være inkluderet i fællesskabet.

I dette afsnit vil vi have fokus på følgende:

- Hvilke forhold har betydning for, at man glæder sig til at komme til en fritidsaktivitet?
- Hvad er der på spil for dem, der mistrives i en sådan grad, at de vælger fritidsaktiviteten fra?
- Er der forskel på oplevelsen af trivsel hos udøvere i henholdsvis individuelle- og holdidrætter?

3.1 Der er store forventninger til deltagelse i fritidslivet!

I modsætning til skolen, hvor man SKAL komme, er fritidslivet en arena, hvor man KAN komme. At fritidsaktiviteter på denne måde er en selvvalgt arena, må formodes at have stor betydning i forhold til elevernes forventninger til deltagelse i foreningslivet. Undersøgelsen viser da også, at langt størstedelen af de foreningsaktive elever i 3.-6. klasse trives i deres faste fritidsaktiviteter, og hele 97% af de foreningsaktive glæder sig altid eller oftest til at komme til deres faste fritidsaktivitet.

Tabel 6 giver et indblik i de faktorer, som har betydning for, at udøverne stort set altid glæder sig til at deltage i faste fritidsaktiviteter:

	Alle	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.
Jeg synes, det er sjovt	93	92	96	94	91
Jeg synes, jeg lærer meget	76	81*	77	76	70
Jeg kan lide at være sammen med de andre børn, som kommer	74	75	73	74	75
Det er muligt at lave sjov	66	68	71	65	60
Jeg tør prøve nye ting	65	75***	68	62	55
Jeg kan lide stemningen	64	67	62	63	64
Jeg kan lide mine trænere/ledere	63	66	62	62	61
Jeg får pause fra andre aktiviteter i min hverdag (f.eks. lektier, huslige pligter)	41	42	40	43	37
Jeg synes, aktiviteten er seriøs	40	35	38	47	40*
Andet	7	6	7	8	6
Antal respondenter	939	218	194	298	229

Tabel 6 (Procent) Hvorfor glæder du dig til at komme til den fritidsaktivitet? (Du bruger mest tid på) (Flersvar)

Top-3-listen udgøres af 'Jeg synes, det er sjovt' (93%), 'Jeg synes, jeg lærer meget' (76%) og 'Jeg kan lide at være sammen med de andre børn, som kommer' (74%). Dette stemmer overens med de motivationsfaktorer, som udøverne angiver som vigtige i forhold til deltagelse i fritidsinteresser: At have det sjovt, personlig udvikling og gode relationer – se afsnit 2.2.

Når vi sammenligner klassetrin, ses det, at færre udøvere i takt med, at de bliver ældre, angiver 'Jeg synes, jeg lærer meget' og 'Jeg tør prøve nye ting' som årsag til, at de glæder sig til deres fritidsaktivitet. Måske en indikation af en mindre eksperimenterende tilgang, samt en oplevelse af manglende progression i aktiviteten.

Hvad er der på spil for de 3%, som ikke glæder sig til deres fritidsaktivitet? Her er det 'Jeg synes ikke, fritidsaktiviteten er sjov', 'Det er noget, mine forældre har besluttet' og 'Jeg er bange for at lave fejl', som er de tre vigtigste årsager. Det er dog her vigtigt at understrege, at disse resultater kun baserer sig på 33 respondenter og dermed ikke kan ses som andet end indikationer.

3.2 Relationen til holdkammerater

90% af udøverne angiver, at de "altid" eller "for det meste" har det godt med de andre udøvere. Langt de fleste af eleverne oplever altså gode relationer ved deres fritidsaktiviteter. Én ud af 10 af udøverne angiver, at de kun "nogle gange" eller "sjældent" oplever at have det godt med de andre deltagere i fritidsaktiviteterne. Denne andel har været stabil de seneste år og lå i 2017 på 9,8%.

Selvom andelen af udøvere, der angiver, at de har det godt med de andre udøvere, ligger på et stabilt niveau, indikerer vores undersøgelse, at der siden 2017 er sket nogle ret markante ændringer i, hvordan de foreningsaktive i 3.-6. klasse oplever fællesskabet og relationen til de andre udøvere af fritidsaktiviteten – se tabel 7:

	2020	2017
Vi har et godt sammenhold	77	85
Vi bakker altid hinanden op	71	80
Jeg ved, at mine kammerater hjælper mig, hvis jeg har det svært eller er ked af det	68	77
Vi ses også uden for selve fritidsaktiviteten	57	66
Vi laver sjove ting sammen uden for fritidsaktiviteten, som trænere/ledere eller forældre arrangerer	42	45
Vi snakker om, at det ikke kun handler om at vinde	39	51
Vi snakker om, at alle skal føle sig godt tilpas til fritidsaktiviteten	37	43
Vi snakker om, hvordan man er en god kammerat	27	37
Ingen af sætningerne passer på dem, jeg er sammen med til min fritidsaktivitet	8	13
Antal respondenter	972	1274

Tabel 7 (Procent) Hvilke sætninger passer på dem, du er sammen med til dine fritidsaktiviteter? (Flersvar) Sammenligning 2020 og 2017. Filter: 'Går til noget'

Andelen af udøvere, som mener, at ovenstående udsagn passer på deres oplevelse af relationen til de andre udøvere i fritidsaktiviteten, er faldet på alle udsagn. Udøverne synes at have fået en mindre stærk relation til deres holdkammerater, da færre udøvere mener, at de "har et godt sammenhold", "altid bakker hinanden op", og at "de kan regne med, at deres kammerater hjælper dem", hvis de har det svært. Samtidig synes de fællesskabsorienterede samtaler også at være blevet reduceret, da færre oplever, "at de snakker om, at det ikke kun handler om at vinde", "at alle skal føle sig godt tilpas til fritidsaktiviteten", og om "hvordan man er en god kammerat".

På trods af disse ændringer er det vigtigt at understrege, at flertallet af udøvere oplever at trives i fællesskabet omkring fritidsaktiviteten. Langt de fleste udøvere oplever fortsat at have et godt sammenhold (77%), at holdet bakker hinanden op (71%), og at deres kammerater hjælper dem, hvis de har det svært eller er kede af det (68%). Relationerne i fritidslivet er således fortsat vigtige for eleverne i 3.-6. klasse.

En kommentar til overvejelse:

Det forhold, at der er mindre opbakning til stort set samtlige positive udsagn omkring fællesskabet, er en markant udvikling. Opfølgende undersøgelser må vise, om der er tale om en mere permanent udvikling, hvor individualisering og ændrede rammebetingelser omkring tweenlivet, som f.eks. mere alenetid, har betydning for elevernes relationelle færdigheder og forventninger til fællesskabet – eller om der mere er tale om et konjunkturbestemt udsving i forlængelse af COVID19.

3.2.1 Alders- og kønsforskelle

Er der forskel på, hvordan piger og drenge oplever fællesskabet, og er der ting, der ændrer sig i forbindelse med, at udøverne bliver ældre? Tabel 8 viser forskellene på køn og klassetrin i forhold til hvilke sætninger, udøverne mener, passer på de andre til fritidsaktiviteterne, og som det fremgår, er der kun tale om få forskelle:

	Alle	Drenge	Piger	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.
Vi har et godt sammenhold	77	79	75	76	78	77	78
Vi bakker altid hinanden op	71	70	71	70	73	70	71
Jeg ved, at mine kammerater hjælper mig, hvis jeg har det svært eller er ked af det	68	67	68	72	69	66	64
Vi ses også uden for selve fritidsaktiviteten	57	59	54	60	53	56	57
Vi laver sjove ting sammen uden for fritidsaktiviteten, som trænere/ledere eller forældre arrangerer	42	48***	36	46	43	38	41
Vi snakker om, at det ikke kun handler om at vinde	39	42	37	43	43	37	36
Vi snakker om, at alle skal føle sig godt tilpas til fritidsaktiviteten	37	35	37	48***	39	35	26
Vi snakker om, hvordan man er en god kammerat	27	28	26	39***	26	27	15
Ingen af sætningerne passer på dem, jeg er sammen med til min fritidsaktivitet	8	6	9	5	10	7	9
Antal respondenter	972	462	506	223	204	306	239

Tabel 8 (Procent) Hvilke sætninger passer på dem, du er sammen med til dine fritidsaktiviteter? (Flersvar)

Flere drenge end piger angiver:

- at de er en del af aktiviteter, hvor der laves sociale arrangementer uden for fritidsaktiviteten
- at de ikke kun ses til træning
- at de oftere oplever, at der "tales om, at det ikke kun handler om at vinde"

Sidstnævnte forhold hænger formodentlig sammen med, at væsentligt flere drenge ser det som vigtigt at vinde til deres fritidsaktivitet, og der er derfor et større behov for at italesætte dette til fritidsaktiviteten (se kapitel 2.2 "Hvad er vigtigt, når man går til noget?").

I takt med, at udøverne bliver ældre, oplever færre, at der tales om, at "alle skal føle sig godt tilpas til fritidsaktiviteten", og "hvordan man er en god kammerat". Dette kan hænge sammen med, at de yngste udøvere i højere grad mobber og driller hinanden (se afsnit 3.3 om mobning og drilleri), og behovet for disse samtaler derfor fremstår mere tydeligt i forhold til de yngste udøvere.

Til overvejelse:

Med alderen falder andelen af udøvere, der oplever at have samtaler om godt kammeratskab og sammenhold. I takt med, at udøverne bliver ældre, øges fokus på at vinde og præstere, og samtidig falder tiltroen til, at holdkammeraterne vil hjælpe dem, hvis de har det svært. Denne udvikling kunne indikere et kontinuerligt behov for dannende samtaler om

sammenhold og kammeratskab. Udtrykt lidt anderledes – at styrke fællesskabet er ikke et ”event” – det er én fortløbende proces!

3.2.2 Man behøver ikke at være bedste venner med sin badmintonmakker!

Interviewene med udøvere og forældre indikerer, at relationerne i fritidsaktiviteter ofte skal forstås anderledes end almindelige venskaber. Selvom 57% af udøverne ses med nogen fra deres fritidsaktivitet uden for selve aktiviteten, sættes der i flere af interviewene fokus på, at relationen til de andre udøvere sagtens kan være positiv, uden at det nødvendigvis betyder, at man ses uden for aktiviteten. Som eleverne i 5. klasse forklarer, så er det væsentlige ikke at være tætte venner med de andre udøvere til fritidsaktiviteten, men at man har det godt sammen og behandler hinanden pænt:

Interviewer: Er I også venner med dem, I går på hold med?

Alle: ”Ja”

Er det vigtigt, at man er venner med dem fra holdet, eller betyder det ikke så meget?

Fie: *”Jeg vil sige, det er ret vigtigt. Du behøver jo ikke være sammen med dem hele tiden, bare du ikke kalder dem noget eller er onde mod dem.”* (De andre elever nikker)

Så man behøver ikke være bedste venner, men man skal heller ikke være uvenner?

Alle: ”Ja.”

Ole, som er far til to piger på henholdsvis 11 og 12 år, skelner mellem kammeratskab og sammenhold, da vi beder ham om at forholde sig til fællesskabet på døtrenes gymnastikhold:

Interviewer: Er det dit indtryk, at der er et godt kammeratskab på gymnastikholdet?

Ole: *”Hm, der er et godt sammenhold – jeg ville ikke sige, der er et godt kammeratskab. Der er ikke nogle af mine piger, der ser nogle af de andre piger uden for gymnastik.”*

For Ulrik defineres kammeratskab som en relation, hvor man også har en historie uden for fritidsaktiviteten, mens sammenhold udgøres af de konkrete dynamikker, der er på spil i forbindelse med afviklingen af aktiviteten - i dette tilfælde gymnastik.

3.2.3 *"Man skal sige 'kom igen', og 'du klarede det godt!'"* – i fritidslivet støtter vi hinanden Interviewene indikerer, at selvom relationen til de andre udøvere ikke altid går uden for fritidsaktiviteten, så er der en grundforståelse hos flere af udøverne af, at det er centralt at støtte sine jævnaldrende til fritidsaktiviteter. Denne grundforståelse, som i nogen grad må tage afsæt i det "relationelle kit", der ligger i at have en fælles interesse, adskiller sig muligvis fra andre arenaer, hvor eleverne måske ikke har samme fokus på at støtte og spille deres jævnaldrende gode – f.eks. klasseværelset, hvor det ikke nødvendigvis er MIT ansvar, at mine klassekammerater lærer det, de skal. Udtrykt lidt anderledes kan der i et vist omfang være forskellige dynamikker på spil i henholdsvis et "valgt" og et "givet" fællesskab.

I fritidslivet handler det derfor ikke nødvendigvis om at blive "bedste venner". Til gengæld bliver der lagt vægt på at hjælpe hinanden og være villig til at lære fra sig. Theodor og Fie fra 5. klasse forklarer det således:

Interviewer: Hvordan sørger I for, at man er en god ven for hinanden på jeres hold?

Theodor: *"Det er vigtigt at hjælpe hinanden, hvis man kan se, der er en ting, de har svært ved, og de bare bliver ved og ved, og man kan se, det bare er én ting, de har svært ved, så kan man være en god ven lige og sige det og forklare, hvordan de lige ellers kunne gøre det. Selvfølgelig på en sød måde. Det kunne også være vigtigt, hvis de slog sig lige og spørge 'er du okay?' og sådan nogle ting."*

Fie: *"Hjælpe hinanden, f.eks. hvis man ikke kan et spring, og man ikke forstår, hvordan det fungerer, så spørge vennen 'kan du ikke lige se mit spring og rette mig?'"*

Det er værd at bemærke, at ovenstående citater udspringer af samtaler med udøvere, der går til parkour og gymnastik. At hjælpe hinanden er således ikke forbeholdt klassiske holdidrætsgrene, hvor man er mere afhængige af hinanden.

3.2.4 Støtter man primært hinanden, når det går godt?

Udøvernes egne ambitioner og lysten til at vinde kan også sommetider udfordre sammenholdet og de gode relationer. Ella fra 6. klasse fortæller, hvordan hun selv sætter sammenholdet højest, men at sammenholdet kan blive udfordret i konkurrencesituationer, hvor holdet er ved at tabe:

Interviewer: Hvordan synes I, at sammenholdet er på jeres hold?

Ella: *"Det er fint nok. Til de stævner, vi har været til, så har vi ligget i top tre og sådan, så jeg tænker, det er fint nok."*

Er der nogle gange, hvor jeres sammenhold ikke er så godt?

"Det er mest sådan, hvis vi er ved at tabe, så skyder de bare, og så går det ikke så godt."

Hvordan er I over for hinanden, hvis det ikke går så godt?

"Der er nogle, som bliver lidt sure. Men der er også andre, der siger 'kom igen'".

Hvordan har du det selv?

"Så er jeg sådan... Hvis folk skyder, er jeg sådan 'kom igen'. Jeg synes, det er lidt lige meget, om vi vinder."

Hvad er så det vigtige?

"At man samarbejder, og at man ikke bare selv skyder, og det ikke kun er en selv."

Da Ella bliver spurgt ind til sammenholdet, tager hun afsæt i, hvor godt holdet klarer sig til konkurrencer. Det indikerer en forståelse hos Ella om, at holdets præstation er afhængigt af samarbejde og sammenhold: De klarer sig kun godt, fordi de har et stærkt sammenhold. Samtidig indikerer det også en forståelse – sandsynligvis ubevidst - hvor sammenhold er tættere koblet til resultater og præstationer end til nære relationer.

3.3 Drilleri og mobning i faste fritidsaktiviteter

Otte ud af 10 udøvere har aldrig oplevet at blive drillet, mobbet eller holdt udenfor i forbindelse med deltagelse i fritidsaktiviteter. For det store flertal af udøvere er fritidsarenaen kendetegnet ved høj trivsel. Samtidig med, at man glæder sig over dette faktum, er det også vigtigt at forholde sig til de næsten én ud af fem af udøverne, der har oplevet at blive drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet. Som nedenstående tabel viser, er det især børnene, der internt driller, mobber eller ekskluderer hinanden:

	3.-6. kl.
Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af andre børn	16
Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af de voksne til min fritidsaktivitet (f.eks. trænere, ledere eller andres forældre)	1
Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude både af de andre børn og de voksne til min fritidsaktivitet	2
Nej, jeg er ikke blevet drillet, mobbet eller holdt udenfor	81
Antal respondenter	972

Tabel 9 (Procent) Er du på noget tidspunkt blevet drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet? (Enkelt svar) Filter: Kun elever, som "Går til noget"

16% af udøverne har oplevet at blive drillet, mobbet eller blive holdt udenfor af de andre børn, mens voksne har været indblandet i 3% af tilfældene. Tabel 10 viser udviklingen af drilleri, mobning og eksklusion i de faste fritidsaktiviteter i perioden 2012-20:

	2020	2017	2012 (3.-5. kl.)
Er du på noget tidspunkt blevet drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet?	19	16	27
Antal respondenter	972	1274	1120

Tabel 10 (Procent) Svar: Ja²

I perioden 2012 til 2017, hvor trivsel i fritidslivet i højere grad var på den offentlige dagsorden, kunne der iagttages en positiv udvikling, hvor andelen af udøvere, som havde oplevet at blive drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet, faldt fra 26,5% i 2012 til 16,4 i 2017. Den positive udvikling synes dog at være stoppet, og andelen af udøvere, som har oplevet at blive drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet, ligger på et lidt højere niveau i 2020 end i 2017 - en udvikling, der primært knytter sig til, at de yngste udøvere i stigende grad har oplevet mistrivsel i forbindelse med deltagelse i fritidsaktiviteter. I 2017 angav 24% af eleverne i 3. klasse at have oplevet drilleri eller mobning, hvor det i 2020 gælder 27%.

Hvad sker der?

Vi har tidligere indikeret en negativ udvikling i forhold til udøverne oplevelse af det relationelle aspekt af fritidslivet – færre fritidsaktive elever i 3.-6. klasse oplever, at der er godt sammenhold, at de altid bakker hinanden op, og at kammeraterne hjælper dem, hvis de har det svært eller er kede af det. Undersøgelsen giver således en række indikationer på, at udøvernes relation til deres holdkammerater er blevet mere skrøbelig de seneste år. Vi har tidligere antydnet, at denne udvikling måske kan hænge sammen med en stigende individualisering, samt at udøverne, som følge af ændrede rammevilkår omkring tweenlivet (herunder mere alenetid foran skærme), møder op til fritidsaktiviteter med knap så udviklede relationelle færdigheder. En anden mulig forklaring på denne udvikling kunne være, at der har været et mindre fokus på mobning og trivsel hos trænere og ledere, men det er der ikke noget, der tyder på.

Andelen af udøvere, som har talt om mobning til deres fritidsaktivitet, er næsten uforandret siden 2017. 14% af udøverne i 2020 har talt om mobning til deres fritidsaktivitet, mens det tilsvarende tal i 2017 var 15%. Trænere og lederes fokus på mobning er således ikke blevet markant mindre de sidste tre år, men til gengæld ser det ud til, at der i den samme periode har været en tendens i retning af færre ”dannende og kulturvedligeholdende” samtaler om godt kammeratskab og sammenhold til fritidsaktiviteter. Der er således stadigvæk fokus på det, vi ikke ønsker i vores fællesskab – nemlig drilleri og mobning – mens der er mindre fokus på, hvad vi gerne vil med

² Svarmulighederne ”Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af andre børn”, ”Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af de voksne til min fritidsaktivitet (f.eks. trænere, ledere eller andres forældre)”, og ”Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude både af de andre børn og de voksne til min fritidsaktivitet” er akkumuleret til ét samlet resultat for at skabe et sammenligneligt overblik på tværs af kryds.

vores fællesskab – træne vores evne til at være sammen med nogen, der ikke ligner os, lære af hinanden m.v.

3.3.1 Alders- og kønsforskelle i drilleri og mobning

Mobningen foregår hyppigst blandt udøvere, der går i 3. klasse, hvilket fremgår af tabel 11:

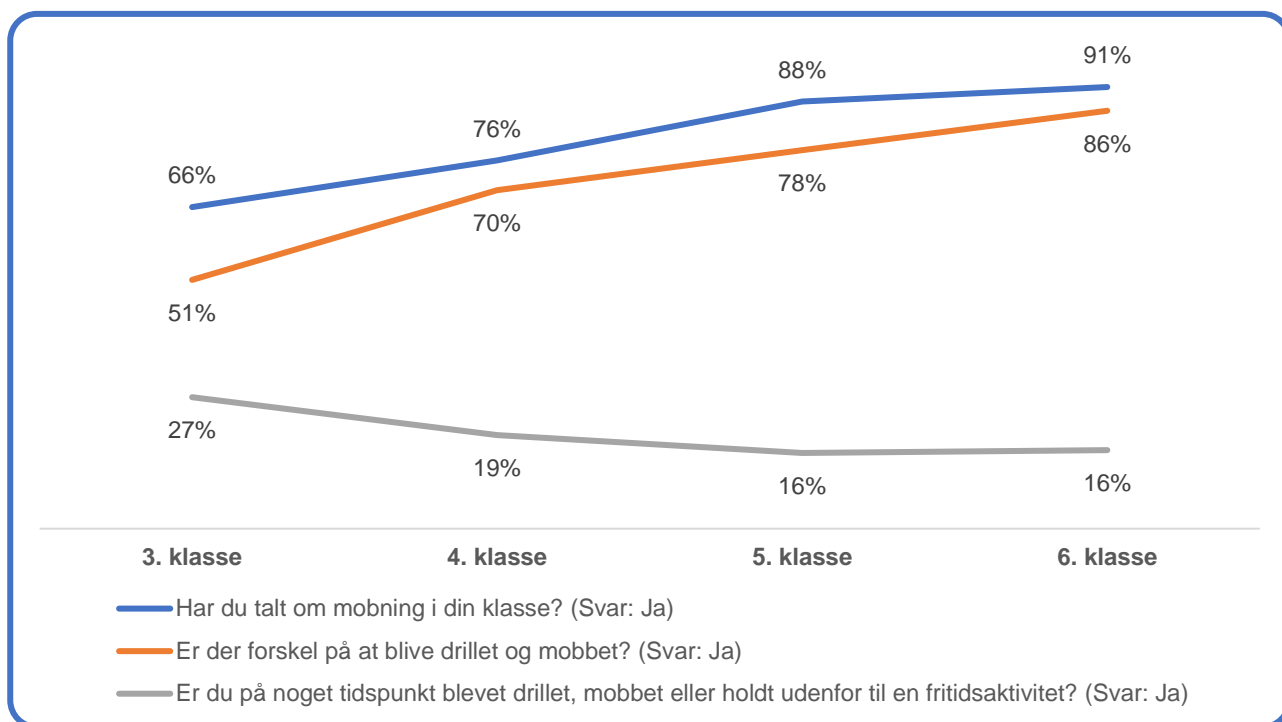
	Alle	Dreng	Piger	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse
Er du på noget tidspunkt blevet drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet? ³	19	18	20	27**	19	16	16
Kender du nogen, der er blevet drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet? ⁴	33	33	32	36	32	34	29
Har du selv drillet, mobbet eller holdt andre udenfor til en fritidsaktivitet?	6	7**	5	8	6	6	4
Antal respondenter	1093	523	564	240	228	359	266

Tabel 11 (Procent) Spørgsmål om mobning. (Enkelt svar) Svar: Ja

I lighed med andre undersøgelser (se bl.a. Ottosen m.fl. 2018) viser denne undersøgelse, at andelen af elever, som angiver, at de har været udsat for mobning eller drilleri, er faldende i takt med, at eleverne bliver ældre. Denne udvikling kan handle om, at man med alderen får lettere ved at navigere i en vennegruppe, får udviklet sin selvkontrol og sociale kompetencer, således at man i mindre omfang ender ud i mobning, drilleri eller eksklusion (Grube & Østergaard 2013). Hertil kommer, at det må formodes, at de ældre udøvere har en mere nuanceret forståelse af forskellen på mobning og drilleri som følge af, at de i bl.a. i skolen har været involveret i flere samtaler og refleksion vedrørende mobning. To ud af tre elever i 3. klasse (66%) har talt om mobning, mens hele 91% af eleverne i 6. klasse svarer, at de har talt om mobning i deres klasse. 51% af klasseeleverne er bevidste om, at der er forskel på at blive drillet og mobbet, mens 86% af eleverne i 6. klasse svarer det samme. Det vidner om et stigende vidensniveau blandt eleverne i takt med, at de bliver ældre, og nuanceringer kan således være medvirkende forklaring på, at færre oplever mobning og drilleri i de ældre klasser. Figur 1 illustrerer forskellen blandt klassetrinene.

³ Svarmulighederne "Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af andre børn", "Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af de voksne til min fritidsaktivitet (f.eks. trænere, ledere eller andres forældre)", og "Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude både af de andre børn og de voksne til min fritidsaktivitet" er akkumuleret til ét samlet resultat for at skabe et sammenligneligt overblik på tværs af kryds.

⁴ Samme metode som ovenfor – svarene er akkumuleret.

Figur 1 (Procent) Viden om mobning og hyppighed til fritidsaktiviteter

Undersøgelsen viser en mindre kønsforskel, hvor flere piger (20%) har oplevet drilleri eller mobning til en fritidsaktivitet end drenge (18%). Forskellen er dog ikke signifikant, hvilket stemmer overens med VIVE's undersøgelse fra 2018, som ikke viste nogen reel kønsforskel i oplevet mobning (Ottosen m.fl. 2018). Selvom forskellen på drenge og piger ikke er særlig stor, er det væsentligt at bemærke, at forholdet var omvendt i 2017. Her havde 15% af pigerne oplevet drilleri eller mobning, hvorimod det gjaldt for 18% af drengene. Andelen af drenge, som har oplevet drilleri eller mobning, er således uændret, hvorimod der er sket en stigning blandt pigerne.

3.3.2 Mødefrekvensen ser ud til at have en vis betydning!

I lighed med undersøgelsen "De bedste redskaber er mennesker" (2015) peger denne undersøgelse på en sammenhæng mellem "mødefrekvensen" (f.eks. antallet af ugentlige træninger på basketholdet) og oplevelsen af drilleri og mobning – se tabel 12:

	Hver dag, næsten hver dag eller et par gange om ugen	Én gang om ugen	Sjældnere eller går ikke til noget
Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af andre børn	11	17	17
Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude af de voksne til min fritidsaktivitet (f.eks. trænere, ledere eller andres forældre)	2	1	0
Ja, jeg er blevet drillet, mobbet eller holdt ude både af de andre børn og de voksne til min fritidsaktivitet	1	1	2
Nej, jeg er ikke blevet drillet, mobbet eller holdt udenfor	87	81	81
Antal respondenter	263	254	127

Tabel 12 (Procent) Er du på noget tidspunkt blevet drillet, mobbet eller holdt udenfor til en fritidsaktivitet? (Flersvar) krydset med 'Går til noget.'
(NB: Isolerede grupper - respondenterne kan kun være repræsenteret i én gruppe)

Undersøgelsen peger på en sammenhæng mellem oplevelsen af trivsel og mødefrekvens. Set i lyset af dette er det måske overraskende, at andelen, der stopper til en fritidsaktivitet, er uafhængig af mødefrekvensen – forstået sådan, at der ikke er højere andel af dem, der går til en aktivitet én gang om ugen, som fravælger aktiviteten som følge af dårlig trivsel. En forklaring på dette kan være, at hvis man er passioneret omkring selve aktiviteten, er det måske nemmere at "overleve" mistrivsel, fordi den ikke forekommer så ofte! (Jessen & Østergaard 2015).

3.3.3 Typer af drilleri og mobning

De, der har svaret, at de har oplevet drilleri eller mobning i forbindelse med deltagelse i en fritidsaktivitet, er blevet stillet et uddybende spørgsmål om, hvilke former for mobning eller drilleri de har været udsat for – se tabel 13:

	Alle	Drenge	Piger
Fået ubehagelige kommentarer til fritidsaktivitet	53	55	51
Blevet holdt udenfor af de andre til min fritidsaktivitet	43	32	51*
Slået, skubbet eller lignende	38	37	38
Fået ubehagelige blikke eller nedladende kropssprog	35	27	40*
Fået ubehagelige kommentarer til stævne/kamp/konkurrence	22	26	18
Fået/set ubehagelige kommentarer på sociale medier som Snapchat, Instagram, Tik TOK eller Facebook	19	12	25*
Andet	14	13	16
Antal respondenter	208	93	114

Tabel 13 (Procent) Hvilken type af ubehageligt drilleri er du blevet udsat for til en fritidsaktivitet? (Flersvar)

Det at have 'Fået ubehagelige kommentarer til fritidsaktivitet' (53%), 'Blevet holdt udenfor af de andre til min fritidsaktivitet' (43%) og 'Slået, skubbet eller lignende' (38%) er de mest udbredte former for drilleri og mobning i fritidslivet, mens 'ubehagelige kommentarer på sociale medier' er

den mindst udbredte form for drilleri og mobning (19%). Dette underbygger pointer fra tidligere rapporter om, at drilleri og mobning ofte foregår i situationer, hvor de voksne er til stede og har mulighed for at se det, fremfor i situationer, der udspiller sig i de såkaldte 'voksenfrie' zoner, såsom det virtuelle rum (Jessen & Østergaard 2015; Haugegaard m.fl. 2017).

Lige meget, men på lidt forskellig måde!

Som tidligere skrevet er der ikke den store forskel i andelen af henholdsvis piger og drenge, der angiver at være blevet drillet eller mobbet i forbindelse med deltagelse i en fritidsaktivitet, men der kan iagttages en forskel i forhold til hvilke typer af drilleri og mobning, som kønnene oplever (se tabel 13). Drengenes drilleri og mobning forekommer mere eksplicit og direkte i sin form – f.eks. ubehagelige kommentarer til træning og stævner. Pigenes oplevede mobning og drilleri er derimod mere diskret og indirekte, såsom at blive holdt udenfor af de andre til fritidsaktiviteten og få ubehagelige blikke og nedladende kropssprog. Pigerne oplever også i højere grad end drengene at få ubehagelige beskeder via diverse sociale medier, hvilket i nogen grad kan forklares med, at pigerne, især når de kommer i 5.-6. klasse, oftere benytter sig af sociale medier (Rasmussen m.fl. 2018).

Forskellene i typer af drilleri og mobning, som piger og drenge oplever, kan handle om forskellige kønnede kulturer i forhold til, hvordan man driller og ekskluderer hinanden. Drengene er mere direkte og konfronterende i deres drilleri og konflikter, hvorimod pigerne har en mere raffineret og mindre tydelig måde at føre konflikter på. Forskellen kan også handle om, at piger og drenge ikke nødvendigvis altid oplever sociale dynamikker på den samme måde. Et blik fra en jævnaldrende vil derfor ikke nødvendigvis fortolkes på samme måde for en pige og en dreng (Beckmann 2013).

Til overvejelse:

Piger oplever i højere grad mere indirekte og diskrete former for mobning og drilleri. Det understreger nødvendigheden af trænere og ledere, som ikke kun har fokus på slag og ubehagelige kommentarer, men som også er opsøgende i forhold til de mere diskrete dynamikker i pigegrupper.

Mobning skifter karakter i takt med, at udøverne bliver ældre!

Forskellige undersøgelser har påpeget det forhold, at mobningen stiger markant i forbindelse med overgangen til mellemtrinnet for herefter at falde i takt med, at eleverne nærmer sig udskolingen (DCUM 2014, Grube & Østergaard 2013). Vi har tidligere vist, at den samme tendens gør sig gældende i forbindelse med deltagelse i faste fritidsaktiviteter. Det ser også ud til, at der sker ændringer i hvilke former, der anvendes i forbindelse med mobning og drilleri – se tabel 14:

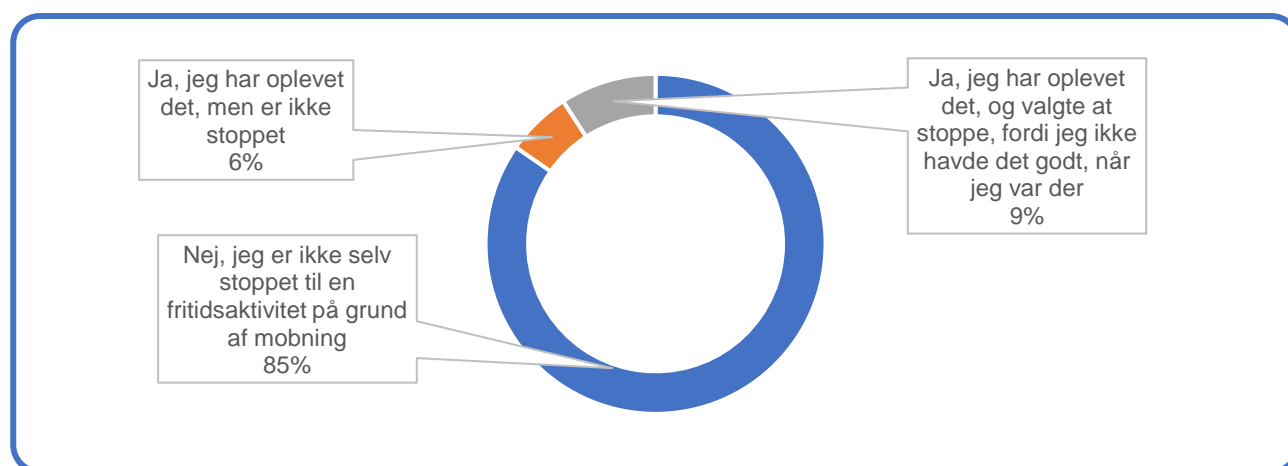
	Alle	3. kl.	4. kl.	5. kl.	6. kl.
Fået ubehagelige kommentarer til fritidsaktivitet	53	52	61	43	58
Blevet holdt udenfor af de andre til min fritidsaktivitet	43	51	34	50	30
Slået, skubbet eller lignende	38	55***	43	29	16
Fået ubehagelige blikke eller nedladende kropssprog	35	37	39	38	23
Fået ubehagelige kommentarer til stævne/kamp/konkurrence	22	31	23	16	14
Fået/set ubehagelige kommentarer på sociale medier som Snapchat, Instagram, TikTok eller Facebook	19	20	20	23	9
Andet	14	11	7	23	16
Antal respondenter	208	65	44	56	43

Tabel 14 (Procent) Hvilken type af ubehageligt drilleri er du blevet udsat for til en fritidsaktivitet? (Flersvar)

Med undtagelse af kategorien "Ubekvæmlige kommentarer til fritidsaktivitet" ser vi i denne undersøgelse en bevægelse i retning af, at drilleri bliver mindre direkte og fysisk i takt med, at udøverne bliver ældre – og dermed måske også lidt sværere at opdage for trænere og ledere. Især andelen, som har oplevet at blive slået, skubbet eller lignende, falder markant. Måske lidt overraskende fylder mobning og drilleri på forskellige sociale medier meget lidt i 6. klasse (9%), hvilket kan hænge sammen med, at udøverne, i takt med at de bliver ældre, er blevet meget mere trænet i både at anvende og afkode beskeder på sociale medier.

3.3.4 Fravalg af fritidsaktiviteter på grund af mobning eller drilleri

Næsten hver 10. elev i 3.-6. klasse er stoppet til en fritidsaktivitet på grund af mobning eller drilleri. Som nedenstående diagram viser, så har 6% af eleverne oplevet mobning eller drilleri til en fritidsaktivitet, men er ikke stoppet, og 9% har valgt at stoppe grundet drilleri eller mobning.

Figur 2 Er du stoppet til en fritidsaktivitet, fordi du oplevede drilleri eller mobning? (Enkeltsvar)

Hvis vi ser på udviklingen over frafald grundet mobning eller drilleri, så faldt andelen betydeligt fra 2012 til 2017. I 2012 angav 14% at være stoppet på grund af drilleri eller mobning, og i 2017 var andelen faldet til 9%. I 2020 ligger andelen fortsat på 9%, og der er dermed ikke sket nogen ændring. Som tidligere nævnt er andelen af udøvere, som har oplevet mobning, på stort set samme niveau som i 2017.

En større andel af de elever, som ikke går til noget (12%), er stoppet til en fritidsaktivitet på grund af mobning eller drilleri, sammenlignet med de elever, som går til noget (9%). Forskellen er ikke signifikant, men kan ses som en indikation på, at mobning og drilleri i fritidsaktiviteter kan medføre, at eleverne ikke blot stopper til selve aktiviteten, men helt forlader foreningslivet.

Er forældrene opdaterede?

Undersøgelsen indikerer, at flertallet af forældre er forholdsvis godt opdaterede i forhold til, hvorvidt deres børn har kæmpet med "mobberelaterede" tematikker – se tabel 15:

	Forældre
Nej, han eller hun er ikke stoppet til en fritidsaktivitet på grund af drilleri eller mobning	82
Ja, han eller hun har oplevet det, men er ikke stoppet	5
Ja, han eller hun har oplevet det, og valgte at stoppe, fordi han eller hun ikke havde det godt til aktiviteten	8
Ved ikke	5
Antal respondenter	491

Tabel 15 (Procent) Er dit barn stoppet til en fritidsaktivitet, fordi dit barn oplevede drilleri eller mobning? (Enkelt svar)

Ifølge forældrene har 5% af eleverne oplevet mobning eller drilleri til en fritidsaktivitet, men er ikke stoppet, mens 8% har valgt at stoppe grundet drilleri eller mobning. Forældrene ligger således meget tæt på elevernes egne svar, og interviewene indikerer også, at forældrene oplever at blive brugt i forbindelse med, at deres børn oplever mistrivsel til en fritidsaktivitet.

3.4 '... Alt det, som ingen ser, har ingen ondt af' – et par forældreperspektiver på mobning i fritidslivet

Freja, som er mor til en dreng i 5. klasse, fortæller om, at hendes søn stoppede til en fritidsaktivitet, fordi han oplevede eksklusion og kommentarer om at være dårlig til sportsgrenen:

Interviewer: Var træneren til stede, når drillerierne foregik?

Freja: *"Det var primært, når de var alene i omklædningsrummet. Men de kunne også finde på at komme med kommentarer inde på banen om, at han var dårlig, når der ikke var nogen, der hørte det. Min søn havde en oplevelse af, at der var forskelsbehandling."*

Talte han med træneren om det?

"Nej, han er gået til mig."

Ved du hvorfor, han ikke gik til træneren?

"Fordi trænerens søn også var på holdet, og han var også en af dem, der blev favoriseret."

Drengen oplever altså, at nogle af hans medspillere kommenterer på hans færdigheder, når de voksne ikke hører det – i omklædningsrummet, eller når træneren er uden for hørevidde. Når man er 12 år gammel, skal der noget til for at gå til en træner, hvis søn i et vist omfang også er en del af problematikken, og gøre opmærksom på, at man ikke trives. For denne dreng var forældrene de naturlige samtalepartnere i forhånd til at finde en løsning, som blev, at han valgte klubben fra. En løsning, som reelt ikke adresserede problemet på holdet, men som gjorde, at drengen kunne fortsætte med at dyrke sin fritidsaktivitet – på et hold, der spillede på lavere niveau, men hvor trivselen var højere.

Omvendt fortæller Benedikte, som er mor til en datter i 6. klasse, om, hvordan hun har italesat sin datters manglende trivsel, og hvordan træneren har været en aktiv del af at få stoppet mobberiet, således at datteren oplevede at kunne fortsætte med aktiviteten:

Interviewer: Er dit barn blevet drillet?

Benedikte: *"Ja."*

Vil du fortælle om det?

"Ja, jeg tror, hun var blevet kaldt noget sådan, at hun var tyk. Det fik hun fortalt til træneren, som fik stoppet det med det samme – de gange, det er sket. Det er sket et"

par gange, og der er det blevet stoppet med det samme, og der er også blevet talt med forældrene. Så de har reageret prompte.”

Vil du fortælle om, hvordan processen var? Hvordan fandt I ud af det som forældre?

”Ved at hun fortæller det, når hun kommer hjem. Og er ked af det over det. Ja, og så siger vi til hende, at det ikke skal være sådan, og at det ikke er okay at kalde hinanden sådan noget, når man er et team og spiller sammen. Eller i det hele taget. Men at man altså skal støtte hinanden på sådan et hold, fordi det er en holdsport. Og så har vi sagt, at det ikke er i orden, og at vi ikke vil have, at det er sådan! Så det har trænerne fået at vide, og de har reageret med det samme, også forældrene.”

Kunne du godt have tænkt dig, at trænerne havde reageret?

Benedikte: ”Ja, hvis de havde hørt det, kunne jeg godt have tænkt mig det, men det tror jeg ikke, de havde. Det er det, når man står på en stor bane, og ungerne løber for sig selv, og trænerne er optaget af at stå og tale med et enkelt barn, så er det svært for dem.”

Selvom Benedikte gerne havde set, at træneren havde opfanget drilleriet, udtrykker hun også stor forståelse for, at man som træner og leder har mange bolde i luften i forbindelse med aktiviteten. Hun vælger derfor selv at gøre træneren opmærksom på problematikken, og til hendes store tilfredshed reagerer træneren med det samme. Problematikken håndteres, og datteren kan fortsætte med at være en del af aktiviteten, hvilket er en erfaring, som flere af de interviewede forældre gjorde opmærksom på.

Til overvejelse:

De to beretninger ovenfor er ret ens, men har et forskelligt udfald, hvilket måske ikke havde behøvet at være tilfældet. De to historier sætter fokus på vigtigheden af, at man som forældre spørger ind til sit barns trivsel og agerer på sit eget og andre børns vegne, hvis man oplever, at barnet fortæller om mistrivsel. I den enkelte familie opleves mobning og drilleri som en individualiseret problematik, men afspejler som oftest problematiske kulturer, som man som forældre bør adressere på sit eget og andre børns vegne. Denne vinkel bør der måske være mere fokus på i forhold til kommunikation med forældre!

3.5 Er der forskel på den oplevede trivsel i henholdsvis hold- og individuelle idrætter?

I dette afsnit ser vi på, hvorvidt der er forskel på trivselsniveauet blandt idrætsudøvere, der går til en individuel- eller holdidræt i deres fritid. Vi har i undersøgelsen valgt at definere holdidrætsudøvere som fodbold, håndbold og basketball, samt dans og gymnastik, mens individuelle idrætsgrene er badminton, svømning, kampsport, ridning og tennis.

Som det fremgår af tabel 16, er der forskel i andelen, som har oplevet mobning eller drilleri til en fritidsaktivitet alt efter, om man går til en hold- eller individuel idræt:

	Holdidræt (fodbold, gymnastik, håndbold, dans, basketball)	Individuel idræt (svømning, badminton, kampsport, ridning, tennis ⁵)
Nej, jeg er ikke selv stoppet til en fritidsaktivitet på grund af mobning	88	79
Ja, jeg har oplevet det, men er ikke stoppet	5	7
Ja, jeg har oplevet det, og valgte at stoppe, fordi jeg ikke havde det godt, når jeg var der	7	13
Antal respondenter	382	221

Tabel 16 (Procent) Er du stoppet til en fritidsaktivitet, fordi du oplevede drilleri eller mobning? (Enkeltsvar) Isolerede grupper

Måske lidt overraskende er der flere udøvere inden for de individuelle idrætsgrene, som har erfaringer med "dårlige" oplevelser i forbindelse med deltagelse i træning og stævner.

Kønsfordelingen i forhold til, om man deltager i hhv. hold- og individuelle idrætsgrene, er stort set lige. Det samme gælder i forhold til mistrivsel. For såvel piger som drenge gør det sig gældende, at andelen, der har haft dårlige oplevelser i hhv. hold- og individuelle idrætter, er på 7% og 13%.

Der kan være mange forklaringer på disse forskelle (traditioner, specifikt indlejrede kommunikationskulturer m.v.), men den primære forskel ligger potentielt i, at det relationelle – måske naturligt – fylder langt mere i forbindelse med deltagelse i holdidrætter – se tabel 17:

⁵ Vi er opmærksomme på, at der er i de valgte idrætsgrene, også kan være tale om holdaktiviteter – f.eks. double i tennis og holdkap i svømning. Dem, der både går til en af de to hold-idrætter og en eller flere af de individuelle idrætter, er placeret i gruppen af udøvere, der går til holdidræt. Dem, der ikke går til noget, og dem, der hverken dyrker individuel- eller holdidræt, er sorteret fra. Sidstnævnte gruppe udgør 289 elever, der går til spejder, musik, esport eller andet, og svarer til 20,9 % af den samlede gruppe af de elever, der går til fritidsaktiviteter.

	Holdidræt (fodbold, gymnastik, håndbold, dans, basketball)	Individuel idræt (svømning, badminton, kampsport, ridning, tennis)
Vi ses også uden for selve fritidsaktiviteten	64	47
Vi laver sjove ting sammen uden for fritidsaktiviteten, som trænere/ledere eller forældre arrangerer	45	36
Vi snakker om, hvordan man er en god kammerat	26	24
Vi snakker om, at alle skal føle sig godt tilpas til fritidsaktiviteten	37	34
Vi snakker om, at det ikke kun handler om at vinde	42	35
Vi bakker altid hinanden op	76	66
Vi har et godt sammenhold	82	74
Jeg ved, at mine kammerater hjælper mig, hvis jeg har det svært eller er ked af det	75	61
Ingen af sætningerne passer på dem, jeg er sammen med til min fritidsaktivitet	4	12
Antal respondenter	382	221

Tabel 17 (Procent) Hvilke sætninger passer på dem, du er sammen med til dine fritidsaktiviteter? (Flersvar) Isolerede grupper

Sammenlignet med de idrætsudøvere, der primært dyrker individuelle idrætter, er de idrætsudøvere, der deltager i holdidrætter, oftere sammen med hinanden uden for aktiviteten og tilbydes deltagelse i flere sociale arrangementer. Hertil kommer, at de i højere grad angiver 'At der er et godt sammenhold', og 'At vi bakker altid hinanden op' sammenlignet med idrætsudøverne i de individuelle idrætter. Den samme tendens gjorde sig også gældende i 2017 og ses hos både piger og drenge. Hertil kommer, at deltagerne i holdidrætter generelt har en højere mødefrekvens end dem, der dyrker individuel idræt. Kombinationen af mere samvær, såvel i forbindelse med deltagelse i aktiviteten som uden for aktiviteten, samt den "afhængighed" af hinanden, man oplever i forbindelse med deltagelse i holdidrætter, ser i nogen grad ud til at have en positiv indflydelse i forhold til at skabe inkluderende fællesskaber.

Til overvejelse:

Der er mange forhold, der har betydning for trivsel, men det, at man er nødt til at samarbejde for at lykkes, samt høj mødefrekvens, ser ud til at have stor betydning. Som det vil fremgå af kapitel 4, er der dog også indenfor kategorien "holdidrætter" stor forskel på oplevelsen af trivsel, f.eks. mellem de store holdboldspilsideidrætter og gymnastik. På samme måde må der også antages at være stor forskel mellem de individuelle idrætter – og specielt de individuelle idrætter med lav mødefrekvens bør måske overveje et ekstra trivselseftersyn!

Hvem står oftest for skud?

Mobning og drilleri forekommer oftere for nogle grupper af elever end for andre. Den gruppe, som er blevet drillet eller mobbet i fritidslivet, er karakteriseret af, at de oftere:

- Går til noget en gang om ugen fremfor flere gange
- Går i de yngste klasser
- Er ensomme
- Er fra en husstand med en enlig forsørger
- Mobber andre udøvere

Til gengæld har køn, etnicitet og hvorvidt man går til en hold- eller individuel idræt ikke en signifikant betydning for risikoen for at opleve drilleri og /eller mobning i forbindelse med deltagelse i fritidsaktiviteter.

3.6 Det store flertal glæder sig til at komme til spejder og svømning, men... – en opsummering

Selvom to ud af 10 elever i 3.-6. klasse har haft mistrivsel inde på livet, så glæder det store flertal (97%) sig til at deltage i fritidsaktiviteter. Dette indikerer, at selvom to ud af 10 udøvere på et tidspunkt har haft oplevelser med mistrivsel, så betyder det ikke nødvendigvis, at mistrivsel er permanent. De problemer, som udøverne har oplevet, er blevet "løst" ved, at de selv, deres forældre eller trænere og ledere tog initiativer, der medvirkede til at få løst op for den problematik, der medvirkede til at skabe mistrivsel.

For én ud 10 udøvere ser det desværre ud til, at "løsningen" blev, at de enten var nødt til at finde et andet hold eller helt droppede aktiviteten – en på alle måder urimeligt høj andel af udøvere, der hermed tager dårlige oplevelser med foreningslivet med sig videre i livet. For nogle lykkes det at skifte det, som af den enkelte opleves som et dysfunktionelt foreningsfællesskab, ud med et andet fællesskab, mens mistrivselen for andre - sandsynligvis – betyder, at de udover et "hak i selvværdet" også vinker farvel til foreningslivet på mere permanent basis.

Undersøgelsen indikerer, at niveauet af trivsel ligger på nogenlunde samme niveau, som da vi undersøgte det i 2017. Det samme gør sig gældende i forhold til den specifikke italesættelse af trivselstematikker. Udtrykt lidt anderledes så taler trænere og ledere lige så meget om mobning og manglende trivsel med udøverne nu som dengang - altså om det, som vi ikke ønsker, skal kendetegne aktiviteterne.

Til gengæld ser det ud til, at der har været et stigende antal samtaler omkring det at være en god kammerat, hvordan man kan støtte hinanden m.v. – altså samtaler om, hvilket fællesskab vi gerne vil være. Ind i en tid med en stadig stigende oplevelse af individualisering kan dette vække en smule bekymring set i forlængelse af, at udøverne generelt udtrykker lavere forventninger til såvel hinanden som fællesskabet!

4. "Jeg skulle ud at prøve noget nyt. Der skulle mere action på!" – perspektiver på "om- og fravalg"

Der er mange veje ind i foreningslivet – familietraditioner, ønsket om at være sammen med venner, bestemte interesser, at man "tilfældigvis" var på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt, da spejderne afviklede rekrutteringsaktiviteter m.v. På samme måde er der også mange veje ud af foreningslivet, når fritidslivet bliver en arena for "selvvalg", forstået sådan, at udøverne begynder at "omgøre" enten a) de valg, deres forældre har truffet på deres vegne i forhold til fritidsaktiviteter eller b) de valg, som er betinget af bestemte sociale relationer, hvor man med afsæt i ønsket om at være sammen med nogle bestemte venner, valgte fritidsaktiviteter til.

"Selvvalg" har fokus på, at den fritidsinteresse, man går til, i højere grad afspejler ens egne interesser og udtryk – det, man selv synes, er sjovt! Det, der i fodboldklubben eller spejdergruppen opleves som et fravalg, skal som oftest i højere grad forstås som et omvalg, der afspejler en stadig større bevidsthed omkring egne interesser og prioriteringer. Derudover kan fravalget opleves som en nødvendighed for nogle børn og unge, idet en stigende "mødefrekvens" gør, at man vælger andre aktiviteter fra.

Dette kapitel rummer to dele:

- Med afsæt i de kvalitative data vil der være fokus på, hvad udøverne begrundede disse til-, "om- og fravalg" med, hvem, de deler deres overvejelser med, samt hvordan selve processen forløber. Vi vil nedenfor kort redegøre for de seks mest typiske begrundelser, vi er stødt på i forbindelse med fokusgruppeinterviewene.
- Derudover vil vi belyse målgruppens "om- og fravalg" i foreningsidrætten. Med afsæt i udøvernes besvarelser omkring fravalg af aktiviteter indenfor de fire største organiserede idrætsarenaer søger vi at blive klogere på, hvilke faktorer der har betydning, når foreningsidrætten vælges til/fra.

Som anført i indledningen er de generede data vedrørende frafald i landets fire største organiserede tween-idrætsarenaer ret unikke, fordi vi her har data fra udøvere, der har valgt aktiviteter fra – og ikke som det ofte er tilfældet – data fra aktive udøvere, der skal svare på hypotetiske spørgsmål om, hvad der *kunne* få dem til at vælge en aktivitet fra. Tilsammen giver de to tilgange en god indikation af, hvad der er på spil, når elever i 3.-6. klasse fravælger fritidsaktiviteter.

4.1 *"Men så prøvede jeg rytmisk gymnastik og syntes bare, det var rigtig sjovt. Det var mere mig"*

Stina har tidligere gået til springgymnastik og forklarer i den forbindelse, at *"Det var sjovt, men det var nok mest på grund af, at mine venner også var der..."*. På et tidspunkt bliver hun introduceret til rytmisk gymnastik – en disciplin, hun oplever, passer rigtig godt til hende. Efter sæsonens sidste opvisning siger hun farvel til springgymnastik og de venner, som hun begyndte til gymnastik med. Hun begynder i stedet for til rytmisk gymnastik, som hun oplever *"er meget mere hende"*.

Valg af fritidsaktiviteter begynder i stadig stigende omfang også at afspejle elevernes overvejelser omkring, hvilken historie de gerne vil fortælle om sig selv. Rigtig mange kan sagtens se sig selv i de aktiviteter, de har været en del af i en årrække, mens det for andre betyder, at de er nødt til at vælge noget *fra* for at kunne vælge noget andet *til*, som er mere "dem".

Det samme gælder f.eks. for Theodor (5. kl.), der har fravalgt fodbold med begrundelsen *"det er bare ikke så meget mig!"*, og i stedet for er han og en klassekammerat begyndt til parkour:

"I starten begyndte jeg, fordi det så sejt ud. Men nu synes jeg også, det er sjovt. Man bruger rigtig meget kroppen og kroppens bevægelser til at komme hurtigere rundt."

Hvor det i begyndelsen handlede om fascinationen af de "seje" spring og bevægelser, er det nu i højere grad bevægelsesglæden og aktiviteten i sig selv, der ser ud til være den grundlæggende motivation for Theodors tilvalg af parkour.

Mathias, der har gået til foreningsidræt siden 1. klasse, er en af de udøvere, der bruger argumentet "Det blev for kedeligt". Han fortæller:

"Jeg har svømmet i fire år. Jeg skulle ud at prøve noget nyt. Der skulle mere action på."

Det vigtigste, når man "går" til en aktivitet, er som tidligere nævnt, at det er sjovt, hvilket bl.a. betyder, at man kommer gladere hjem, end da man tog af sted (Fincham 2016). Efter fire år med svømning er det ikke længere den oplevelse, Mathias har, og han vælger i stedet for at gå til sejlsport.

Det er vanskeligt helt præcist at indholdsbestemme, hvad der ligger i det elastiske begreb "kedeligt", men bl.a. ser det ud til at dække over, at man ikke længere "bevæges" af hverken aktiviteten eller fællesskabet.

Når vennerne stopper

I en tid, hvor man sagtens kan være "sammen" uden analogt at være sammen, betyder dét, at "vennerne" fravælger en aktivitet, markant mindre for den enkeltes fravalg, end det har gjort tidligere. For den gruppe af udøvere, der er eksponenter for en relationsmotiveret tilgang til fritidsaktiviteter, har det meget naturligt betydning, når dem, man er begyndt sammen med, stopper: Asta, der går i 5. klasse, fortæller:

"Jeg gik til svømning sammen med nogle veninder, men de stoppede. Og så tænkte jeg, at det ikke var så sjovt, for de fleste var ældre end mig, og jeg kendte dem ikke sådan rigtigt."

Så det er vigtigt, hvem man går med?

"Ja, måske – jeg ved ikke helt hvorfor. Men, ja, man skal kende nogen!"

For udøvere som Asta betyder dét at "kende nogen", at man har en lang historie med dem. For andre betyder det, at man "kender nogen", at man er aktivitetsvenner – at man har en fælles interesse, som man dyrker sammen, at man behandler hinanden ordentligt m.v., men derudover behøver man ikke at have noget med hinanden at gøre uden for aktiviteten. Fokus for denne gruppe af udøvere er, at man går til NOGET med nogen – og ikke som Asta – at man går til noget med NOGEN (Grube & Østergaard 2016).

"Jeg lærte simpelthen ikke noget!" – manglende progression

For den gruppe af udøvere, der er motiveret af at blive bedre til en aktivitet, bliver det helt naturligt problematisk, når de oplever, at de ikke længere bliver udfordret. Denne oplevelse har gymnasten Stinus, der går i 6.klasse, haft:

"Jeg stoppede på et tidspunkt til gymnastik, fordi det hold, jeg gik på, var megakedeligt. Jeg lærte simpelthen ikke noget!"

Fordi du var dygtigere end de andre?

"Ja."

Og kunne træneren ikke gøre noget for, at du lærte noget?

"Næ."

Hvorfor startede du så igen?

"Fordi min storesøster gik på et hold, og så sagde hun, at det var noget for mig, fordi der får man også nogle udfordringer. Og så valgte jeg at prøve det, og så syntes jeg, at det var meget sjovt."

Oplevelsen af manglende progression og udfordringer er medvirkende til, at en del af udøverne fravælger organiserede fritidsaktiviteter - og måske særligt aktiviteter med lav mødefrekvens, fordi der naturligt ofte er en sammenhæng mellem, hvor ofte man "træner/øver" og oplevelsen af progression (Grube & Østergaard 2012).

"... Så havde jeg ikke længere tid..."

I takt med, at eleverne oplever stigende krav i skolen, stigende mødefrekvens, og måske også bliver "selvtransporterende", bliver tid i stigende grad en faktor, som får betydning for til-, om- og fravalg. Det gælder eksempelvis også for Katrine (5. klasse), der må se i øjnene, at tiden ikke rækker til mere end to aktiviteter:

Interviewer: Hvorfor stoppede du med at gå til de andre ting, du har gået til?

"Springgymnastik var ikke så sjovt. Sjipning var jeg ikke så god til. Og svømning valgte jeg fra, fordi jeg gik til spejder og fodbold, og så havde jeg ikke rigtigt tid til svømning."

Når tiden bliver en faktor, er det på mellemtrinnet meget sjældent den eller de aktiviteter, der fylder mest, der fravælges. Disse aktiviteter ser nemlig ud til i et vist omfang at fungere som identitetsmarkører – jeg forstår mig selv som fodboldspiller, musiker, spejder m.v. Det bliver derfor i højere grad de sekundære aktiviteter, der fravælges, for selvom det tidsmæssigt sjældent gør den helt store forskel, kan det alligevel opleves som en lettelse, at man kun går til én eller to aktiviteter (Østergaard 2015).

Når der ikke længere er tid til både fodbold og badminton

Andelen, der angiver, at de "går" til en fast fritidsaktivitet, er stort set den samme i 3.-6. klasse:

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse
Dreng	89	92	86	89
Piger	96*	87	85	91
Total	93	90	85	90

Tabel 18 (Procent) Klassetrin krydset med 'Går til noget'

Der er imidlertid stor forskel på, hvor mange forskellige aktiviteter eleverne går til fordelt på klassetrin og køn, som tabel 19 viser:

	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	Total
Dreng	1,51	1,48	1,59	1,25	1,46
Piger	1,70	1,50	1,39	1,20	1,45
Total	1,63	1,50	1,49	1,23	1,46

Tabel 19 Klassetrin krydset med Deltagelse i antal forskellige faste fritidsaktiviteter (13 udvalgte aktiviteter⁶) Filter: Kun respondenter, der 'Går til noget'

I gennemsnit går de foreningsaktive til 1,46 af de tidligere oplyste fritidsaktiviteter. I takt med, at eleverne bliver ældre, vælger de flere fritidsaktiviteter fra. Det vil sige, at andelen af foreningsaktive elever ikke falder med alderen, men at de foreningsaktive – og især pigerne – er involverede i færre aktiviteter i 6. klasse, end da de gik i 3. klasse. Ændringen skyldes bl.a. – som det også anføres i afsnit 4.1 - dels at venner, længere skoledage og lektier fylder mere, dels at eleverne på mellemtrinnet stigende "mødefrekvens" i den primære fritidsaktivitet medfører, at man er nødt til at vælge sekundære interesser fra!

⁶ De 10 største idrætsgrene + spejder, musikundervisning og esport. Spørgeskemaets svarmulighed "Hvis du går til en anden aktivitet, kan du skrive nedenfor, hvad det er, du går til" udgår, da den af mange respondenter blev misforstået til at skrive uddybende kommentarer om de valgte fritidsaktiviteter.

4.2 "Så skriver forældrene til træneren" – kort om en ofte lang fravalgsproces

Overvejelserne om "om- og fravalg" er ofte en længere individualiseret proces, som ifølge respondenterne kan løbe over en hel sæson:

(1) *"Både til sjipling og til spring sluttede jeg efter sæsonen, og da man så skulle starte op igen, så kom jeg bare ikke."*

(2) *"Man blev der en sæson, og hvis man så ikke syntes, det var sjovt, så stoppede man bare."*

Udøverne stemmer i vid udstrækning med fødderne – de holder op med at komme til aktiviteten uden forudgående varsel. Det er kun en meget lille gruppe af udøvere, der deler deres overvejelser om at stoppe med deres trænere, undervisere, ledere m.v. Det samme gælder i forhold til holdkammerater og venner:

Interviewer: Taler I med hinanden om det, hvis man gerne vil stoppe til noget?

"Vennerne siger ikke så meget til det, hvis man siger, man vil stoppe" (Patrick, 5. klasse)

Forældrene er den primære samtalepartner i forhold til "om- og fravalg", men ofte indledes samtalen først, når man har taget beslutningen om at stoppe:

Interviewer: Så hvis I skulle stoppe til noget, så taler I mest med jeres forældre om det?

"Ja, og så plejer de at skrive til træneren." (Mia, 4. klasse)

Man møder ofte op med sine forældre til en ny aktivitet, og det samme gælder, når en aktivitet afsluttes. Og måske meget forståeligt. Det er formentlig ikke helt nemt at forklare éns spejderfører, hvorfor man stopper, når man er 11-12 år gammel.

Til overvejelse:

Den individualiserede proces, hvor man i udpræget grad stemmer med fødderne, peger på vigtigheden af, at man som leder/instruktør/forældre bevarer nysgerrigheden, løbende spørger proaktivt ind til, hvordan udøverne trives – og om der evt. er noget, der skal justeres på!

4.3 "Om- og fravalg" i foreningsidrætten

Som det fremgår af ovenstående, er der mange faktorer, der har betydning i forhold til såvel om- som fravalg af fritidsaktiviteter. I forsøget på at perspektivere de kvalitative data, har vi i undersøgelsen spurgt ind til, hvorvidt respondenterne tidligere har fravalgt enten fodbold, svømning, gymnastik eller håndbold. Når netop disse fire aktiviteter er valgt, afspejler det en "erfaringsbaseret hypotese" om, at hvis vi ønskede at generere en analysérbar og sammenlignelig datamængde, ville det være naturligt at kigge på netop disse idrætter, der (som tidligere nævnt) sammen med fritidsklubberne udgør de største organiserede fritidsarenaer for eleverne i 3.-6. klasse.

Som det fremgår af tabel 20, lykkedes "missionen" – forstået sådan, at det er lykkedes at tilvejebringe i hvert fald tre analysérbare datasæt:

	Antal: Går til nu	Antal: Har tidligere gået til	Total antal respondenter	Går til nu %	Har tidligere gået til %	Total andel af målgruppen
Fodbold	250	359	1093	23%	33%	56%
Gymnastik	200	435	1093	18%	40%	58%
Svømning	178	460	1093	16%	42%	58%
Håndbold	86	139	1093	8%	13%	21%

Tabel 20 Går til min. én gang om ugen og 'Har du tidligere gået fast til nogle af disse aktiviteter?' (Svar: Har tidligere gået til, men er stoppet i år (2020) + Har tidligere gået til, men er stoppet sidste år eller før det)

58% af eleverne har gået eller går til svømning eller gymnastik, mens 56% har prøvet eller aktuelt går organiseret fodbold. Et datasæt baseret på henholdsvis 460, 435 og 359 respondenter fra svømning, gymnastik og fodbold giver mulighed for at analysere på, hvad der ligger til grund for, at eleverne ikke længere er en del af disse aktiviteter. Datasættet for håndbold er markant mindre, men med næsten 140 respondenter kan det stadig give brugbare indikationer på, hvorfor haller og harpiks vælges fra.

Når man kigger på tværs af datasættene, fremgår det, at landets fire største "tween-idrætter" kæmper med nogle af de samme udfordringer: udøvere, hvis deltagelse er bundet op på relationer, og som derfor fravælger en aktivitet, når vennerne vælger at stoppe. Derudover er der en gruppe af udøvere, der stopper, fordi de ikke oplever, at de bliver udfordret, og derfor søger efter andre og mere udfordrende fritidsaktiviteter. "Lysten til at gå til noget andet", som fylder stort set lige meget på tværs af de fire idrætsarenaer, afspejler dels behovet for forandring, der opstår, når man har været en del af en aktivitet igennem længere tid. Derudover kan det betragtes som en naturlig konsekvens af "summen" af en række forskellige forhold som eksempelvis relationen til trænere, kvaliteten af træningerne og fællesskabet, som gør, at man har lyst til at prøve sig selv af på en anden arena - se tabel 21:

	Fodbold	Svømning	Gymnastik	Håndbold
Jeg havde lyst til at gå til noget andet	59	48	52	54
Det handlede for meget om at vinde	22	5	4	15
Jeg følte mig udenfor	18	6	11	12
Jeg blev ikke bedre	18	11	20	12
Jeg havde det ikke godt med trænerne/lederne	12	5	10	10
Mine venner stoppede	12	12	11	10
Fordi jeg oplevede drilleri eller udelukkelse	7	1	3	6
Mine forældre bestemte, jeg skulle stoppe	3	6	3	4
På grund af corona	3	7	4	1
Ved ikke/kan ikke huske hvorfor	9	7	13	10
Andre grunde	24	26	28	28
Jeg lærte at svømme og behøvede ikke at gå der mere		35		
Antal respondenter	359	460	435	139

Tabel 21 (Procent) Hvorfor stoppede du med at gå til...? (Flersvar)

Der er også markante forskelle, der springer i øjnene. Et åbenbart meget tydeligt fokus på at vinde medvirker til, at en gruppe af "hold-boldspillere" søger væk, mens dette fokus nærmest ingen betydning har i forhold til fravalg inden for gymnastik og svømning.

Generelt har "hold-boldspillere" nemmere ved at pege på nogle af de opstillede faktorer, der har haft betydning for deres fravalg af idrætten. Svømning og gymnastik oplever langt større frafald af andre årsager end dem, der er muligt at indfange i et spørgeskema til udøverne. Mange udøvere oplever, at svømning er en "skal"-aktivitet, som de stopper til, så snart de har lært at svømme. Gymnastik er kendetegnet ved, a) at man ofte "kun" træner en gang om ugen i en kort sæson og b) at det ofte er en sekundær idræt, der vælges fra, hvis man på et tidspunkt er nødt til at skære ned på fritidsaktiviteterne (Skat Nielsen 2014).

Der er dog nogle "særlige forhold", der gør sig gældende for alle fire idrætter – forhold, som vi kort vil gøre rede for i det følgende.

4.4 Man fortsætter heller ikke til køreundervisning, når man har fået sit kørekort – fravalg af svømning

Svømning har historisk været kendetegnet ved, at en stor gruppe af udøvere fravælger sporten, når de har lært at svømme. De har gået i svømmeskole, og når de har lært "pensum", stopper de. I svømmeklubberne er der et naturligt ønske om, at en større andel af "svømmeskoleleverne" bliver til klubsvømmere, og i 2010'erne er der igangsat en række tiltag i forhold til at muliggøre denne transition – herunder en stor tween-satsning i form af projektet "Sammen i bevægelse", hvor man sammen med GymDanmark har sat fokus på at optimere på tween-miljøerne i de lokale svømmeklubber.

Som en del af dette projekt fik Dansk Svømmeunion udarbejdet rapporten "Når børn og unge fravælger svømning" (Skat Nielsen 2014). Respondenterne var svømmere, der stadig var aktive i bassinet, og de blev bedt om at angive, hvilke forhold der kunne medvirke til, at de stoppede med at svømme. Top-4 i forhold til mulige fravalgsårsager så således ud:

- Jeg kunne ikke lide træneren 30%
- Jeg bliver ikke bedre 28,6%
- Nogle af mine venner stoppede 15,3%
- Jeg havde lært at svømme 13,3%

Som det fremgår af tabel 22, er der forskel på, hvad man som aktiv svømmer "tror", vil medvirke til, at man fravælger svømning, og så de forhold, der reelt medvirker til et fravalg:

	Alle	Dreng	Piger
Jeg havde lyst til at gå til noget andet	48	42	54*
Jeg lærte at svømme og behøvede ikke at gå der mere	35	35	35
Mine venner stoppede	12	11	13
Jeg blev ikke bedre	11	9	13
På grund af corona	7	6	7
Jeg følte mig udenfor	6	3	9*
Mine forældre bestemte, jeg skulle stoppe	6	7	5
Det handlede for meget om at vinde	5	4	6
Jeg havde det ikke godt med trænerne/lederne	5	2	7*
Fordi jeg oplevede drilleri eller udelukkelse	1	2	1
Andre grunde	26	27	26
Ved ikke/kan ikke huske hvorfor	7	7	6
Antal respondenter	460	224	235

Tabel 22 (Procent) Hvorfor stoppede du med at gå til svømning? (Flersvar)

For en stor gruppe af udøvere er der tale om, at man helt naturligt stopper i svømmeskolen, når man har lært det, man skal - nemlig at svømme! For denne gruppe af udøvere er svømning ikke en del af deres identitet – de er ikke svømmere - de går til svømning. Denne tilgang, at svømning er noget, man går til, men ikke forstår sig som, er med stor sandsynlighed også medvirkende til, at en stor gruppe angiver, at de har lyst til at prøve noget andet.

I lighed med undersøgelsen fra 2014 har forhold som, at "vennerne stoppede" og "manglende progression", medvirket til, at svømning blev valgt fra. Forhold koblet til trivsel i forbindelse med deltagelse i aktiviteten, såsom at føle sig uden for eller dårlige relationer til trænerne/instruktører, fylder lidt mere hos piger end hos drenge, men er generelt på et lavt niveau.

Af tabel 22 fremgik det, at kun 1% af de tidligere udøvere angiver, at de stoppede til svømning, fordi de blev drillet. Decideret mistrivsel ser således ikke ud til at have den store betydning i forhold

til, at man som svømmer fravælger svømmesporten. En forklaring på, at mistrivsel fylder meget lidt i forhold til at forstå fravalget, kan måske være, at svømmeskoleeleverne ved, at aktiviteten i udgangspunkt er af midlertidig karakter – og at man derfor vælger at leve med eventuelle drillerier.

4.5 Når det sidste spring er helt ud af idrætten – fravalg og gymnastik

I lighed med svømning har gymnastik historisk været kendetegnet ved, at en stor gruppe af udøvere fravælger sporten. Det sker ofte efter, at de gennem en årrække har været en del af gymnastikmiljøet. Forud for det førnævnte projekt "Sammen i bevægelse" fik GymDanmark ligeledes udarbejdet en undersøgelse, hvor de aktive gymnaster blev spurgt om, hvad der kunne få dem til at stoppe med at dyrke gymnastik. Top-4 så således ud:

- Jeg bliver ikke bedre 40,5%
- Jeg kunne ikke lide træneren 34,8%
- Nogle af mine venner stoppede 11,8%
- Jeg kunne ikke komme til stævner 11,8%

Med afsæt i disse tal pegede undersøgelsen på, at en udfordring i gymnastikmiljøet er at sikre muligheden for progression. En udfordring i den sammenhæng er, at man i mange gymnastikforeninger har en lav træningsfrekvens og en kort sæson, hvilket i nogen grad kan have betydning for oplevelsen af progression. Hertil kommer, at gymnastik for en gruppe af gymnaster, bl.a. på grund af træningsfrekvensen, får karakter af en sekundær aktivitet, der oftere fravælges, når man føler sig presset på tid.

Som det fremgår af tabel 23, er manglende progression én af de faktorer, der reelt har stor betydning for, at gymnastikken fravælges:

	Alle	Dreng	Piger
Jeg havde lyst til at gå til noget andet	52	48	53
Jeg blev ikke bedre	20	20	19
Jeg følte mig udenfor	11	10	12
Mine venner stoppede	11	14	9
Jeg havde det ikke godt med trænerne/lederne	10	8	12
Det handlede for meget om at vinde	4	1	6*
På grund af corona	4	3	5
Fordi jeg oplevede drilleri eller udelukkelse	3	3	4
Mine forældre bestemte, jeg skulle stoppe	3	4*	1
Andre grunde	28	28	28
Ved ikke/kan ikke huske hvorfor	13	14	13
Antal respondenter	435	159	275

Tabel 23 (Procent) Hvorfor stoppede du med at gå til gymnastik? (Flersvar)

Gymnastik er i 10-12-års alderen kendetegnet ved at være et udpræget "pigemiljø", men tabellen indikerer potentialet for, at drenge i højere grad bliver en del af gymnastikmiljøerne, forstået som, at ca. 1/3 af respondenterne udgøres af drenge, der har fravalgt gymnastik. Udover manglende progression angiver lidt flere drenge end piger, at de er stoppet i forbindelse med, at deres venner er stoppet.

Blandt pigerne er der flere, der angiver forhold knyttet til trivsel i forbindelse med deltagelse i gymnastik – at opleve at være udenfor fællesskabet, en dårlig relation til instruktørerne, fokus på konkurrence m.v. – mens 4% af pigerne specifikt angiver mistrivsel som afgørende for, at de har valgt at sige farvel til gymnastikken i foreningsregi.

En forholdsvis stor andel (13%) kan ikke huske, hvorfor de stoppede. Det er en betydeligt større andel end i de andre idrætsgrene, hvilket indikerer, at for en del af respondenterne er gymnastik noget, man har gået til "for lang tid siden", og at det sandsynligvis er en aktivitet, hvor forældrene, måske med afsæt i en familietradition eller med ønsket om udvikling af motoriske færdigheder m.v., har haft stor indflydelse på, at det netop blev gymnastik, deres børn gik til.

4.6 Det handler alt for meget om at vinde, men det er ikke den eneste årsag! – fravalg og fodbold

I forbindelse med offentliggørelsen af DBU's nye "Børnestrategi" blev der offentliggjort tal, der viste, at ca. 12.000 børn i alderen 0-12 år er forsvundet ud af den del af fodbolden, der er organiseret i DBU-regi. I høringsoplægget bliver det fremhævet, at én af de faktorer, der har stor betydning for, at stadig færre børn er aktive i landets fodboldklubber, er en udpræget resultatfiksering. Fremadrettet er det ikke resultat og stillinger, men derimod spilleren, der skal være i centrum, fremgår det af den nye børnestrategi (DBU 2020).

At resultatfiksering har haft betydning i forhold til respondenternes fravalg, fremgår også tydeligt af tabel 24:

	Alle	Dreng	Piger
Jeg havde lyst til at gå til noget andet	59	56	64
Det handlede for meget om at vinde	22	25*	16
Jeg følte mig udenfor	18	17	19
Jeg blev ikke bedre	18	19	16
Jeg havde det ikke godt med trænerne/lederne	12	14	10
Mine venner stoppede	12	14	10
Fordi jeg oplevede drilleri eller udelukkelse	7	9*	3
Mine forældre bestemte, jeg skulle stoppe	3	3	3
På grund af corona	3	4	1
Andre grunde	24	24	26
Ved ikke/kan ikke huske hvorfor	9	10	8
Antal respondenter	359	236	120

Tabel 24 (Procent) Hvorfor stoppede du med at gå til fodbold? (Flersvar)

At én af ud fire drenge angiver, at fokus på resultater har haft betydning for deres fravalg af fodbold, bør mane til eftertanke i landets fodboldklubber. Herudover er det især en oplevelse af ikke at være inkluderet i fællesskabet, at man ikke trives med trænerne, manglende progression, samt det forhold, at ens venner stopper, der medvirker til, at eleverne vælger at stoppe.

En mindre gruppe på 7% angiver at være stoppet som følge af drilleri – 9% drenge og 3% piger. Måske finder vi her nogle af de medlemmer, som DBU har mistet i perioden 2013-2019 (se i øvrigt kapitel 5, hvor der er specifikt fokus på fodbold).

4.7 Håndbold har knækket kurven – måske...

I 2020 kunne Dansk Håndbold Forbund (DHF) for første gang i mange år melde om medlemsfremgang blandt børne- og ungdomsspillere. Ét blandt flere forhold, der blev angivet som årsag til den positive medlemsudvikling, er, at DHF siden 2014 systematisk har arbejdet med projekter som "Knæk Kurven", "Håndboldkaravanen" og "Håndbolden tilbage til København". Disse indsats har systematisk sat fokus på henholdsvis rekruttering og "fastholdelse" af håndboldspillere. Som en forundersøgelse til projektet "Håndbolden tilbage til København" blev der foretaget en undersøgelse, hvor aktive børne- og ungdomsspillere bl.a. blev bedt om at forholde sig til, hvad der kunne gøre, at de ville vælge håndbold fra (Skat Nielsen 2014). Top-3 af potentielle fravalgsfaktorer var følgende:

- At vi ikke havde det godt med hinanden på holdet – 24,3%
- At det blev for useriøst – 16,2%
- At jeg ikke udviklede mig – 15,4%

Som det fremgår af tabel 25, er det i vid udstrækning disse faktorer, trivsel og progression, der også i praksis får håndboldspillere til at droppe at spille med en klistret læderbold:

	Alle	Drenge	Piger
Jeg havde lyst til at gå til noget andet	54	54	53
Det handlede for meget om at vinde	15	13	19
Jeg blev ikke bedre	12	11	12
Jeg følte mig udenfor	12	9	16
Jeg havde det ikke godt med trænerne/lederne	10	10	10
Mine venner stoppede	10	10	10
Fordi jeg oplevede drilleri eller udelukkelse	6	8	3
Mine forældre bestemte, jeg skulle stoppe	4	6	0
På grund af corona	1	1	0
Andre grunde	28	24	33
Ved ikke/kan ikke huske hvorfor	10	14	5
Antal respondenter	139	79	58

Tabel 25 (Procent) Hvorfor stoppede du med at gå til håndbold? (Flersvar)

I lighed med fodbold angiver en stor del af de tidligere håndboldspillere (15%), og flere piger end drenge, at de fravalgte håndbold, fordi det kom til at handle for meget om resultater og stillinger. Herudover angiver de tidligere håndboldspillere manglende progression, almen trivsel (at de ikke følte sig inkluderet på holdet og havde dårlige relationer til trænerne), og at vennerne stoppede, som de faktorer, der medvirkede til, at de droppede håndbold.

Gruppen af spillere, der angiver drilleri eller udelukkelse som en medvirkende faktor i forhold til, at de valgte at stoppe, udgøres af 6%, og her er markant flere drenge end piger. Som angivet i indledningen er datasættet vedrørende frafaldne håndboldmedlemmer væsentligt mindre end datasættet for svømning, gymnastik og fodbold og skal derfor tages med de nødvendige forbehold - særligt i forhold til mistrivsel, hvor populationen er meget lille.

4.8 Der er i vid udstrækning tale om omvalg – perspektiver på fravalg!

Den store gruppe af elever i 3.-6. klasse er en del af en organiseret fritidsarena, og det, der for den enkelte forening kan opleves som fravalg, er reelt mere udtryk for:

1. Et omvalg, hvor eleverne omgør de valg, der tidligere er truffet af forældre og med afsæt i et ønske om at være sammen med en bestemt gruppe af venner.
2. Et fravalg, der afspejler et ønske om at kunne fokusere mere intensivt på en eller to andre aktiviteter.

De faktorer, som tidligere udøvere peger på som medvirkende faktorer i forhold til, at de valgte at droppe ud af fritidsaktiviteter, er især koblet til trivsel og progression. I modsætning til fravalget blandt teenagere, som i vid udstrækning hænger sammen med, at "rammerne" omkring teenagelivet ændrer sig, er fravalget blandt elever på mellemtrinnet således primært knyttet til forhold, som klubberne, hvis man vil, har mulighed for at gøre noget ved!

Som det er påpeget, er der mange forhold, der har betydning i forhold til at forstå såvel om- som fravalg. Ét forhold, som dog ser ud til at fylde stadig mere, er, at respondenterne er stadig mere bevidste om fritidsarenaens betydning i forhold til den historie, de gerne vil fortælle om sig selv. Fritidslivet bliver således i stadig stigende omfang en tilvalgt identitetsmarkør, hvori man skal kunne "se sig selv". Set i det perspektiv er det oplagt, at fritidslivet udgør en naturlig arena for selvvalg!

Til overvejelse:

Udøverne stemmer med deres fødder! De stopper som oftest uden nogen forudgående dialog med den basketballklub eller spejdergruppe, som de har været medlem af. Dette indikerer et behov for kontinuerlige "tilfredshedsundersøgelser" i fritidslivet. Ikke i form af store undersøgelser, men eksempelvis i form af, at udøverne to gange om året via deres telefon fik spørgsmål som:

- **Hvad synes du, er det sjoveste ved aktiviteten?**
- **Hvad synes du, er det mindst sjove ved aktiviteten?**
- **Hvad kunne gøre det endnu sjovere at dyrke aktiviteten?**
- **Hvad kunne gøre, at du holdt op med at dyrke aktiviteten?**
- **Hvad kunne du godt tænke dig at blive bedre til?**

Svarene på disse spørgsmål vil være afsæt for gode snakke mellem trænere og udøvere på de fleste idrætshold!

5. "Pak jeres divagener sammen, piger, nu skal vi i gang!" - nogle perspektiver på fællesskab og trivsel i fodboldklubben

Over halvdelen af eleverne på mellemtrinnet (56%) enten går til eller har gået til organiseret fodbold. For et lille mindretal udvikler mødet med den lokale fodboldklub sig til en livslang passion og venskaber, mens det for det store flertal bliver til en kortere eller længere parentes i deres liv – en parentes, som de ser tilbage på med større eller mindre glæde.

I det følgende afsnit vil der være fokus på fællesskab og trivslen i fodboldklubberne – hvad er vigtigt, når man går til fodbold? Og hvad er mindre vigtigt? Hvordan opleves fællesskabet? Hvordan opleves sådan noget som sprogbruget sammenlignet med andre idrætter? Og er der nogle elementer, som man med fordel kan skrue på, hvis man ønsker, at den organiserede fodbold skal blive til mere end blot en parentes i børn og unges liv?

5.1 "Man skal ikke kalde hinanden for dårlig taber!" – når man er en del af et fællesskab med en mission!

Katrine fra 5. klasse går til fodbold to gange om ugen og begyndte, fordi én fra klassen lokkede hende med, men "Nu er det bare blevet noget, jeg godt kan lide. Min lillebror spiller, og min far træner, så vi er næsten altid derude". For Katrine er fodbold en arena, hvor hun er sammen med veninderne og træner for at blive bedre: "På mit fodboldhold er der nogle, der ikke er så gode, og så nogle, der er meget, meget bedre. Det handler jo nok bare om at træne".

Katrine er ambitiøs og oplever, at hendes træner er god til at håndtere den gruppe piger, som er på holdet: "Pak jeres divagener sammen, piger, nu skal vi i gang!", kan han f.eks. sige til dem, når de snakker for meget. Når der er konflikter mellem pigerne på holdet, så er det fællesskabet, som er på spil, og Katrine køber ind på præmissen for fællesskabet – at man kæmper i fællesskab for at udvikle sig og vinde. Hun beskriver en konflikt, som træneren håndterede:

Interviewer: Kan du huske, hvad han sagde?

Katrine: "At man ikke skal kalde hinanden dårlig taber og skal respektere, hvem man kommer på hold med og sådan noget. Som min træner siger, indtil vi bliver 21, så vil det altid være unfair hold."

Hvad synes du om, at din træner gjorde noget for den person, der blev ked af det?

"Jeg synes, det var fint. F.eks. hende, der blev kaldt dårlig taber, det er rigtigt, det er hun... men hun kæmper jo bare for at vinde."

Fællesskab og det, at man behandler hinanden ordentligt, er vigtigt for Katrine, men det er også et fællesskab, hvor man har nogle fælles målsætninger, og hvor konkurrenceelementet indgår som

en legitim del af fællesskabet – eller som hun udtrykker det: *”til fodbold sidder vi ikke i en rundkreds og spørger, hvordan vi har det, og hvordan det går”* (Katrine, 5. klasse).

Som det fremgår af tabel 26, er Katrines holdkammerat ikke den eneste fodboldspiller, hvor det at vinde er en vigtig motivationsfaktor:

	Fodbold	Svømning	Gymnastik	Håndbold
At have det sjovt	89	91	89	86
At være sammen med mine venner	84	75	81	78
At blive bedre til min fritidsaktivitet	78	72	72	84
At jeg har det godt med trænere/ledere/undervisere	75	70	69	70
At have det godt sammen med de andre børn	72	70	70	65
At opleve at være en del af et fællesskab	70	65	68	70
At mine trænere/ledere/undervisere er dygtige	65	61	60	57
At træne/øve meget***	65	47	50	52
At have en sund krop	62	53	55	56
At få nye venner	46	51	46	47
At mine forældre er interesserede i det, jeg laver	33	38	27	30
At det er tæt på, hvor jeg bor**	28	17	18	23
At vinde***	25	12	7	20
Antal respondenter	250	178	200	86

Tabel 26 (Procent) Går til min. én gang om ugen: Hvad er vigtigt, når du går til fritidsaktiviteter? (Flersvar) Svar: Ja, meget

En ud af fire af de fire udøvere, som går til fodbold, angiver, at det er en vigtig motivationsfaktor at vinde – både kampen på lørdag, men også de konkurrencer, som trænerne vælger at indlægge som en del af den daglige træning. For den gruppe af spillere, som er udpræget præstationsmotiverede, er en kompetitiv kultur givende at være en del af, mens det – som det fremgik af kapitel 4 - for en næsten lige så stor gruppe (22%) angives som én blandt flere årsager til, at fodbolden blev valgt fra.

5.2 'Det er vigtigt at træne meget' er mange steder indgangen til fællesskabet!

Selvom fodbold er en idræt, hvor det at vinde er en motivationsfaktor, der fylder mere end i andre idrætter, er det samtidig vigtigt at understrege, at det stadigvæk er den motivationsfaktor, der fylder absolut mindst. At have det sjovt, at være sammen med vennerne og at udvikle sine fodboldfærdigheder er i lighed med andre idrætter det absolut vigtigste.

En motivationsfaktor, som i nogen grad adskiller fodbold fra de øvrige idrætter, er udøverens fokus på at træne meget. To ud af tre elever i 3.-6. klasse, der spiller fodbold, betoner dette, hvilket medvirker til at tegne konjunkturerne af et fællesskab, hvor man – fordi vi er afhængige af hinanden i forhold til at nå fælles mål – også har forventninger til, at man kommer til træning i det omfang, det "kræves". Udtrykt lidt anderledes er medlemskabet i klubben det formelle adgangskort

til fællesskabet, men det reelle adgangstegn er, at man, ved at komme til træning og kampe, prioriterer at støtte op om det fælles projekt, som er bærende for det fællesskab, der også rækker uden for banen:

"I er jo et team her, når vi spiller, men I skal huske, at I er også et team nede i skolegården, så hvis der er nogen, der er efter nogen her på holdet, så er vi stadigvæk et team." (Fodboldtræner, gengivet af mor til en elev i 4. klasse, der spiller fodbold).

Hvis man ikke er parat til at prioritere at øve sig, kan det være vanskeligt at blive en del af fællesskabet, hvilket Sten, som er far til Anders, sætter ord på:

"Fodbold sagde ham ikke så meget, det var ikke så interessant at øve sig. Det var generelt sådan en lidt elitetræning - end at de skal blive bedre stille og roligt. Det kan nemt komme til at blive det forkerte formål (..) det sluttede også lige med, at han fik en bold i hovedet fra en træner, så var det ligesom helt definitivt slut".

Reelt spillede drengen ikke på et elitehold, men forventningen til, at man prioriterede at komme til træning hver gang, blev oplevet som elitær og på et tidspunkt også ekskluderende.

5.3 Det er vigtigt at have det godt med de andre, men tonen kan godt være lidt hård...

Næsten alle de udøvere (96%), der spiller fodbold i en klub, angiver, at de har det godt med de andre på holdet. Af tabel 26 fremgik det, at tre ud af fire udøvere angiver, at vigtige motivationsfaktorer er at have det godt med såvel trænere som de andre på holdet.

En vigtig del af at skabe en kultur kendetegnet ved en høj grad af trivsel er, at såvel trænere som spillere taler ordentligt til hinanden. Som det fremgår af tabel 27, kunne det tyde på, at fodbold især bør have mere fokus på det, man kan definere som "potentielt ekskluderende sproglige kulturer":

	Fodbold	Svømning	Gymnastik	Håndbold
Hvis man bliver ved med at snakke negativt til én, som laver fejl til en fritidsaktivitet (f.eks. brænder en chance i sport)?	20	17	14	15
Hvis man flere gange ikke vil være på hold eller i gruppe med én, som er dårligere end én selv?	30	21	24	24
Hvis man f.eks. efter kampe bliver ved med at drille modstanderne/taberne?	12	6	8	7
Hvis man flere gange holder nogen fra sin fritidsaktivitet udenfor?	9	12	9	5
Hvis man flere gange siger noget grimt til nogen*	16	8	9	12
Antal respondenter	250	178	200	86

Tabel 27 (Procent) Går til min. 1 gang om ugen: Synes du, det er i orden...? (Vurder hvert udsagn) Svar: 'Ja' eller 'Nogle gange'

Fodbold adskiller sig fra de øvrige idrætter ved at være kendetegnet af en "kultur", hvor det i højere grad er accepteret at "tale negativt til én, som laver fejl" eller "flere gange sige noget grimt til nogen, samt drille modstanderne". Denne holdning synes i højere grad at være udbredt blandt drengene – se tabel 28:

	Dreng	Piger
Hvis man bliver ved med at snakke negativt til én, som laver fejl til en fritidsaktivitet (f.eks. brænder en chance i sport)?	23	13
Hvis man flere gange siger noget grimt til nogen	20***	3
Antal respondenter	182	67

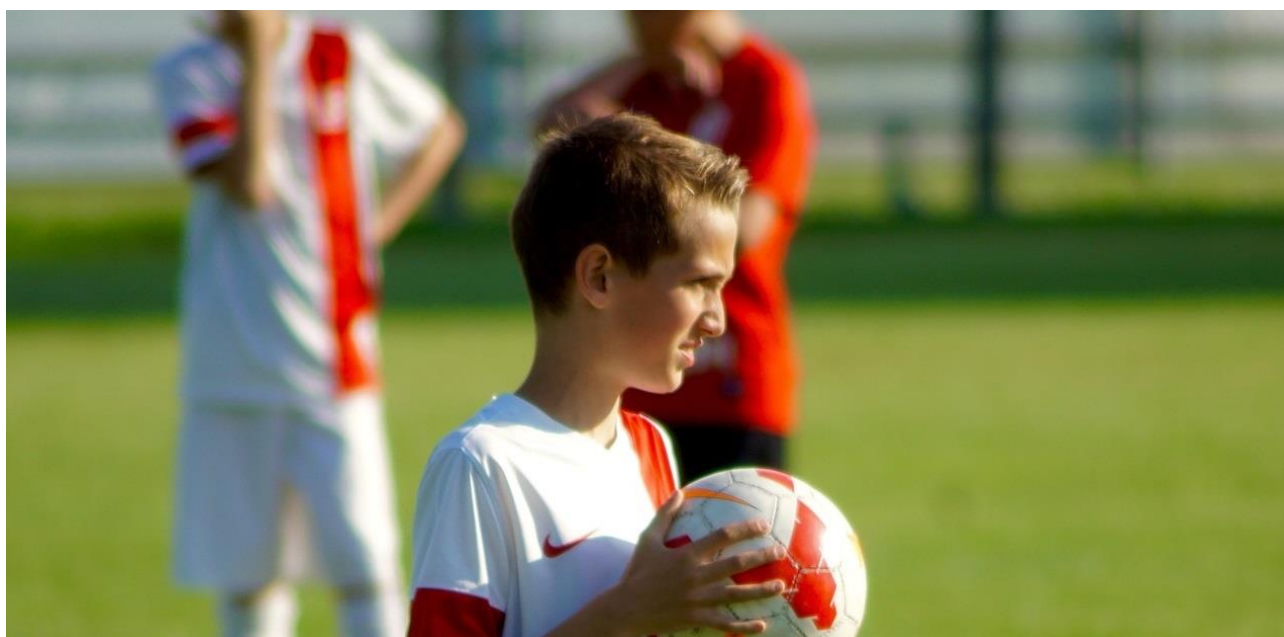
Tabel 28 (Procent) Synes du, det er i orden...? (Vurder hvert udsagn) Svar: 'Ja' eller: 'Nogle gange' Filter: Går til fodbold mindst 1 gang om ugen

Det er altså primært blandt drengene, at der eksisterer en kultur, hvor det, sammenlignet med andre sportsgrene, i højere grad er i orden at tale hårdt til hinanden.

Det er vigtigt at understrege, at der er tale om et lille mindretal af udøverne i undersøgelsen, der oplever, at det er OK at anvende ekskluderende sprogbrug, og at det store flertal (på trods af, at fodbold er en kompetitiv kultur) er eksponenter for et langt mere inkluderende syn på fællesskabet, herunder at man taler ordentligt til hinanden.

Til overvejelse:

Sproget medvirker til at skabe vores virkelighed. Fodboldkulturen er i udgangspunkt inkluderende! Den store gruppe af spillere har en forventning om, at man taler ordentligt til hinanden. Det forhold er vigtigt at være opmærksom på, hvis man i fodboldmiljøerne ønsker at arbejde med den del af trivslen, der er koblet til mere inkluderende sproglig kultur!

6. 'Same procedure as last year' – en afsluttende perspektivering

De faste fritidsaktiviteter fylder godt i ugeskemaet hos eleverne i 3.-6. klasse. Ni ud af 10 elever deltager minimum én gang om ugen i en fast fritidsaktivitet, hvor der bages snobrød, bliver danset, spillet violin eller svømmet bane efter bane. Det helt store flertal stortrives og oplever, at fritidslivet – hvor de ikke SKAL være, men KAN være – fungerer som et vigtigt afbræk i hverdagen.

I de faste fritidsaktiviteter er de sammen med a) deres "venner", som sagtens kan være nogle, de kun er sammen med til spejder eller badminton, og b) engagerede og dygtige voksne, der i vid udstrækning formår at etablere strukturerede lærings- og frirum, hvor børnene bl.a.:

- oplever at blive "dygtigere" indenfor en som oftest selvvalgt aktivitet
- i vid udstrækning trives
- udvikler deres relationelle færdigheder i mødet med andre, som de oftest ikke selv har valgt at være sammen med

Sidstnævnte dannelsesaspekt står helt centralt i samtalerne med forældre, der i interviewene er meget eksplicite omkring, hvad deltagelse i fritidslivet potentielt giver deres børn med i rygsækken!

Hvad så med "frafaldet" fra foreningslivet – er det en myte? Både og! Der er elever, der vælger fritidsaktiviteter fra, men det, der for den enkelte lokale forening opleves som et *fravalg*, er som oftest et *omvalg*. Eleverne træffer reelt et valg, hvor det er ens eget ønske at deltage i aktiviteten, snarere end forældrenes. Omvendt kan elevernes fravalg af en aktivitet også betragtes som et nødvendigt fravalg, idet man ønsker muligheden for øget specialisering – eller oplever, at det kræves.

Hvor disse om- og fravalg for det store flertal i vid udstrækning er "frivillige", er der stadigvæk for mange børn, der oplever, at de er nødt til at "omvælge" eller "fravælge" aktiviteter som følge af mistrivsel. Det gælder for ca. én ud af 10 udøvere, hvilket er på niveau med den tilsvarende undersøgelse fra 2017. Forskellen er dog, at hvor undersøgelsen i 2017 viste et markant fald i både andelen, der havde erfaringer med mistrivsel, og i andelen, der følte sig nødsaget til at om- eller fravælge en fritidsaktivitet, indikerer denne undersøgelse, at trivlsen i fritidslivet stagnerer – men "heldigvis" på et højt niveau.

Spørgsmålet, man berettiget kan stille, er, hvad der betinger den "stagnation" i trivlsen i fritidslivet, som undersøgelsen indikerer?

Svaret er ikke enkelt! Måske handler det om "metaltræthed" hos lærere, trænere og ledere m.v. efter mange års målrettet arbejde med at komme mobning i skole såvel som fritidsliv til livs via indsatser som "Fri for mobberi", "Klubfidusen" og "Antibulli Håndbold".

Undersøgelsen i 2017 blev foretaget i slipstrømmen af et markant og specifikt fokus på at arbejde med trivslen i fritidslivet. Som eksempel her på indgik trivsel som en integreret del af DIF-dokumentet "Det gode børne- og ungeliv i foreningsidrætten – holdning og handling" fra 2018. Trivsel i foreningslivet har de seneste år fyldt noget mindre i debatten og er i DIF's politiske program for 2021-24 i nogen grad blevet overhalet indenom af temaer som klimakrise, bæredygtighed og mental trivsel, der i højere grad adresserer idrættens potentialer i forhold til en individualiseret perfektionskultur, snarere end at skabe inkluderende fællesskaber.

En undersøgelse fra Børns Vilkår og TrygFonden fra 2020, hvor én ud af 10 elever i grundskolen har svaret ja til, at de har oplevet mobning "tit", "meget tit" eller "en gang imellem", indikerer, at det pt. går den forkerte vej med børn og unges generelle trivsel, og det er bekymrende!

Heldigvis er der positive indikationer i vores undersøgelse af, hvordan det går med trivslen i fritidslivet. Det kunne tyde på, at bevidstheden om at adressere temaet er sivet ned til de lokale trænere og ledere, der i lige så høj grad som i 2017 forstår og er opmærksomme på vigtigheden af at sætte fokus på trivsel blandt børn og unge i fritidslivet. Og undersøgelsen indikerer, at de gør det særdeles kompetent – forstået sådan, at både børn og forældre giver udtryk for, at de overvejende har positive oplevelser i forhold til, hvordan trivselstematikker er blevet håndteret lokalt. Så der, hvor trivslen på nationalt plan er blevet presset af andre dagsordener, er det stadigvæk et tema, der ser ud til at fylde på den lokale dagsorden. Selvom vi ikke sidder i rundkreds og snakker om, hvordan vi har det, så bliver rundkredsen hurtigt og kompetent etableret, når der opstår udfordringer!

I forhold til det lokale foreningsliv peger undersøgelsen bl.a. på følgende opmærksomhedspunkter:

- At mistrivslen er marginalt højere indenfor individuelle aktiviteter, samt at den markante forskel i forhold til "holdaktiviteter" ser ud til at være fraværet af træner- og forældreinitierede sociale aktiviteter.
- At mistrivslen a) er større i de fællesskaber, hvor mødefrekvensen er lavest, samt b) at mistrivsel er en væsentlig årsag til, at henholdsvis 6% og 7% af eleverne har forladt den organiserede håndbold og fodbold.
- At mistrivslen er højere blandt de yngste elever, hvilket måske indikerer, at en voksende gruppe - som følge af et børneliv, hvor de i stadig mindre omfang socialiseres

i selvorganiserede legefællesskaber, har brug for at blive introduceret til, hvordan man behandler hinanden i et analogt fællesskab.

Undersøgelsen peger således på en række potentielle fokusområder – holdboldspil, de yngste udøvere, sprog m.v. Vi vil dog gerne afslutningsvis pege på to områder, hvor vi erfarer, at et øget fokus kunne medvirke til at øge den enkelte udøvers oplevelse af trivsel i fritidslivet:

Et øget fokus på forældre: Lokale strategier i forhold til at arbejde med trivsel, bevidstgørelse og uddannelse af trænere og ledere står naturligvis helt centralt i arbejdet med at skabe trivsel i det lokale foreningsliv. Selvom der naturligvis er plads til forbedringer, viser undersøgelsen, at den enkelte voksne ude i fritidslivet som oftest handler kompetent, *når* de bliver opmærksomme på børn, der mistrives. Udfordringen er den mistrivsel, som man som træner og leder ikke er opmærksom på. Undersøgelsen peger meget tydeligt på, at børn, der mistrives, i vid udstrækning benytter forældre, og ikke trænere og ledere, som samtalepartnere, når de oplever mistrivsel i fritidslivet. I forhold til at arbejde med den gruppe af børn, der har erfaringer med mistrivsel, forekommer det oplagt at have et fokus på forældre, som dem, der a) nysgerrigt og uden berøringsangst spørger ind til oplevelsen af trivsel samt dem, der b) med afsæt i en viden om, at mistrivsel er udtryk for en dysfunktionel kultur, bringer deres viden videre – ikke blot for deres eget barns skyld, men også for holdets skyld. Et øget fokus på at involvere forældrene aktivt i arbejdet med trivsel virker derfor helt oplagt!

Et øget fokus på fællesskabets potentialer: Vi har flere gange i undersøgelsen fremhævet, at man lokalt ser ud til at være gode til at fremhæve alt det, vi ikke vil acceptere i fritidslivet – hårdt sprog, drilleri, mobning, racisme, homofobi osv. Omvendt viser undersøgelsen, at eleverne oplever, at der er mindre fokus på alt det, vi *gerne vil* som fællesskab: være gode kammerater, at det ikke primært handler om at vinde, men om at udvikle sig osv. Hvis vi abonnerer på den præmis, at mistrivsel afspejler en dysfunktionel kultur i et fællesskab (og det gør vi!), så er det afgørende vigtigt, at man i fritidslivet bliver bedre til at italesætte de potentialer, der ligger i at være en del af et selvvalgt fællesskab, som er funderet på følgende DNA: Det skal være sjovt, og jeg skal være sammen med nogle, jeg kan lide at være sammen med og som har den samme passion som mig i forhold til at blive bedre. Det lyder som et godt fundament i forhold til at udvikle fællesskaber med fokus på:

- At rumme, og ikke mindst lære, af forskellighed i et fællesskab, hvor vi ikke har valgt hinanden, men er blevet sat sammen på grund af en fælles passion for aktiviteten.
- At den fælles passion for at blive dygtige kræver en ramme, hvor det også er OK at fejle.

- At vi tager ansvar for hinandens udvikling og dermed giver børn og unge konkrete erfaringer med, hvad det vil sige, at vi "aldrig har med et andet menneske at gøre, uden at vi holder noget af dets liv i vores hånd" (Omskrevet K.E. Løgstrup).
- Får konkrete erfaringer med glæde – bevægelse, glæde ved at bidrage, glæden ved at blive involveret.
- At give børn og unge tillid til det at være en del af et fællesskab, herunder at andre mennesker er til at stole på.

Med andre ord fællesskaber, som alle mennesker ville have godt af at være end del af!

En positiv italesættelse af fællesskabets potentialer er afgørende vigtigt i forhold til både at udvikle og vedligeholde de positive kulturer, der reelt er det bedste værn mod mistrivsel i fritidslivet!

I foreningskulturer baseret på lange traditioner og indgroede kulturer er det et projekt, som kræver såvel ud- som vedholdenhed. Det er en indsats, der er vigtig, hvis vi ønsker at skabe den positive kultur, der kan medvirke til, at de ca. 10% af eleverne i 3.-6. klasse, der ser ud til at mistrives i såvel skole- som foreningsliv, skal opleve at blive en del af et fritidsliv, hvor de også føler sig hjemme.

Det er et vigtigt og visionært projekt, der kræver aktører, der også de næste mange år har mod til at sige: 'Same procedure as last year!'

7. Referenceliste

- Beckmann, Linda. 2013: *Traditional Bullying and Cyberbullying among Swedish Adolescents: Gender differences and associations with mental health*. Karlstad University Studies: Faculty of Health, Science and Technology
- Benn, Christina Lissa, Simon Haugegaard, & Søren Østergaard. 2018: *Tweens, fritid og trivsel – en rapport med fokus på trivsel i fritidslivet!* Frederiksberg: Center for Ungdomsstudier
- Børnerådet. 2019: *Det gode fritidsliv for unge i 9. klasse er venner, tid og frihed*. Børnerådet
- Danmarks Statistik. 2021. Statistikbanken: Befolkning og Valg.
- DBU 2020: *DANSK BØRNEFODBOLD - SUNDE & GLADE BØRN*. Høringsoplæg. Brøndby: DBU
- Finchman, Benjamin. 2016: *The sociology of fun*. London: Palgrave Macmillan
- Grube, Kirsten & Søren Østergaard 2013: *Børneliv version 2.0*. Frederiksberg: Center for Ungdomsstudier
- Haugegaard, Simon & Søren Østergaard. 2020: *Jagten på Frirum. Perspektiver på unge, hverdagsliv og fællesskaber*. Frederiksberg: Center for Ungdomsstudier
- Holstein, B m.fl. 2020: *Social kompetence og skoletrivsel. Analyser fra den Nationale Trivselsmåling*. Rapport DCUM.
- Jessen, Nina D. & Søren Østergaard. 2015: *De bedste redskaber er mennesker, der er til stede – en undersøgelse af trivsel blandt 9-16-årige i idrætslivet.* Rapport udarbejdet for Mary Fonden. Frederiksberg: Center for Ungdomsstudier
- Juul, Kirsten Grube & Søren Østergaard. 2016: *Ung i en præstationskultur – Jagten på kontrol, tryghed og frikvarter*. Frederiksberg: Center for Ungdomsstudier
- Malchow-Møller, Nikolaj og Allan H. Würtz. 2011. *Indblik i statistik - for samfundsvidenskab*. Kbh.: Akademica.
- Ottosen, Mai Heide, Asger Graa Andreasen, Karen Margrethe Dahl, Anne-Dorthe Hestbæk, Mette Lausten & Signe Boe Rayce. 2014. *Børn og unge i Danmark: velfærd og trivsel 2018*. København: SFI.
- Rask, Steffen & Mette Eske. 2020: *Status på danskernes idrætsdeltagelse 2020*. Århus: Idrættens Analyseinstitut
- Rasmussen, Mette, Mette Kierkegaard, Stine Vork Rosenwein, Bjørn Evald Holstein, Mogens Trab Damsgaard, og Pernille Due. 2019: *Skolebørnsundersøgelsen 2018: helbred, trivsel og sundhedsadfærd blandt 11-, 13- og 15-årige skoleelever i Danmark*. Statens Institut for Folkesundhed.
- Skat Nielsen, Mette. 2014: *Når børn og unge fravælger gymnastik*, rapport. Frederiksberg: Center for Ungdomsstudier
- Smidt, Lone & Nebelong, Signe. 2017: *UNGES SYN PÅ KROP OG KROPSIDEALER - EN UNDERSØGELSE FRA SEX & SAMFUND*. Sex & Samfund
- Østergaard, Søren 2015: *Bliv klogere på de unge – og bliv en endnu bedre træner*. Danmarks Idrætsforbund, DIF's Forlag, Brøndby.

Bilag 1: Metode

I dette bilag vil vi præsentere undersøgelsens metodiske tilgang: Hvordan vi konkret har indsamlet data, og hvem der medvirker i undersøgelsen.

Undersøgelsens empiriske grundlag består af både kvantitativ og en kvalitativ empiri. Denne metodiske tilgang sikrer, at der skabes en helhedsbetragtning, hvor kvalitative udsagn og statistisk data supplerer hinanden.

Den kvantitative del består af spørgeskemadata indsamlet blandt 1093 elever fra 3.- 6. klasse og blandt 491 forældre til elever i 3.-6. klasse. Den kvalitative del består af fokusgruppeinterviews med i alt 29 elever i 3.-6. klasse fra fem skoler samt 12 enkeltmandsinterviews med forældre.

Kvantitativt data

I alt 1093 elever har gennemført spørgeskemaet henvendt til målgruppen 3.-6. klasse, mens 491 voksne gennemførte den supplerende spørgeskemaundersøgelse til forældre.

14 skoler fra hhv. Region Nordjylland, Midtjylland, Sjælland og Hovedstaden (inkl. Bornholm) har deltaget i spørgeskemaet. Både offentlige folkeskoler og private fri-/privatskoler er repræsenteret. Skolerne er rekrutteret ud fra en bruttoliste med cirka 140 skoler fordelt i hele landet. Ledere og lærere er desuden blevet bedt om at dele et link til en spørgeskemaundersøgelse via Aula eller tilsvarende onlinefora med forældrene til målgruppen.

Spørgerammen for disse surveys er udarbejdet i samarbejde mellem Mary Fonden og CUR og bygger dels på spørgerammen for 2017 for at skabe sammenligningsgrundlag og dels på et nyt fokus: fravalg af idrætsaktiviteter.

I spørgeskemaet til eleverne har det været vigtigt at holde sproget i øjenhøjde med respondenterne for at sikre validiteten af besvarelserne: Børn skal forstå, hvad det er, de svarer på. Her har vi lænet os op ad formuleringer fra 2017, ligesom nye vendinger og ordvalg er testet på personer fra målgruppen. Tilmed er der udarbejdet læsevejledninger til lærerne i tredje og fjerde klasse, som har givet lærerne mulighed for at assistere den yngre halvdel af respondenterne med gennemførelsen. Efter feedback fra nogle af de lærere, der først kørte undersøgelsen i 3. klasse, blev vejledningen justeret minimalt.

I den efterfølgende analyse er de enkelte respondenter i elevspørgeskemaet, som har misforstået centrale screenings spørgsmål, blevet rensset fra.

Kvalitativt data

Den kvalitative data med elever i 3.-6. klasse består af fokusgruppe-interviews med i alt 29 elever fordelt på 8 sessioner. Disse elever er rekrutteret fra skoler fordelt i hhv. Region Midtjylland, Sjælland og Hovedstaden.

Spørgerammen, som ligger til grund for den indsamlede kvalitative data, er udarbejdet i samarbejde mellem Mary Fonden og CUR. Her er der skelet til den kvantitative spørgeramme for at "sætte ord på tallene", ligesom Mary Fondens ønske om fokus på specielt *de voksne* i fritidslivet er imødekommet med en række spørgsmål.

Fokusgrupperne blandt eleverne er gennemført med formålet om at opnå en nuanceret forståelse af trivslen i fritidslivet, og her er det vurderet, at dynamiske fokusgrupper med hver 3-4 elever fungerer bedre end enkeltpersonsinterviews. De 8 sessioner er ligeligt fordelt på alle fire klassetrin med 50/50 fordeling mellem drenge og piger. Ingen elever har deltaget i fokusgrupper uden forældrenes skriftlige tilladelse, som er indsamlet gennem lærerne.

De 12 enkeltpersonsinterviews med forældre fordeler sig på 5 fædre og 7 mødre. Forældrene er rekrutteret via forældrespørgeskema-undersøgelsen, hvor vi har givet respondenterne mulighed for at notere deres mail, hvis de potentielt ville deltage i et uddybende interview. Det har været forventningen, at praktiske hensyn vejer over alt andet, når man som forældre accepterer at deltage i et interview. Derfor er de 12 forældre-interviews gennemført på respondenternes præmisser med frit valg mellem telefon- og Teams-opkald på et tidspunkt, der passede ind hos den enkelte deltager. Disse interviews på 25-30 minutter er optaget og efterbehandlet med respondenternes mundtlige tilladelse.

Alle interviewpersoner er anonymiserede og de navne, som fremgår i rapporten, er derfor fiktive.

Signifikans

Flere steder i rapporten har vi krydset to eller flere variable i samme tabel for at undersøge, om der kan siges at være sammenhæng mellem variablerne. Eksempelvis har vi krydset variabelen for køn med variabelen for de fritidsaktiviteter, eleverne går til, for at undersøge, om der er forskel på, hvad drenge og piger går til. For at kunne sige om der er sammenhæng mellem variablerne, må der opstilles et signifikansniveau. Et signifikansniveau betegner en statistisk grænse for sandsynligheden for, at den sammenhæng, vi identificerer, er fremkommet ved en tilfældighed. Vi har i vores undersøgelse valgt at operere med et signifikansniveau på $p \leq 0,05$. Det betyder, at vi accepterer sammenhænge, hvor der er op til 5% sandsynlighed for, at de er et resultat af tilfældigheder. Et signifikans-niveau på 0,05 er et alment accepteret niveau indenfor samfundsvidenskaberne (Malchow-Møller & Würtz 2011).

Vi benytter den såkaldte p-værdi til at angive, hvor stor sandsynlighed, der er for, at der er en sammenhæng mellem de testede variable.

- Én stjerne (*) indikerer et signifikansniveau med en p-værdi $< 0,05$
- To stjerner (**) indikerer et signifikansniveau med en p-værdi $< 0,005$
- Tre stjerner (***) indikerer et signifikansniveau med en p-værdi $< 0,0005$

Som i 2017-rapporten har vi for lethedens skyld i nogle tilfælde samlet flere krydsninger i én tabel, når de er krydset med den samme variabel. Når der er stjerner ved enkelte variable i en tabel, hvor flere variable krydses, knytter signifikansen sig udelukkende til fordelingen af den variabel, stjernerne er angivet ved, og altså ikke til alle værdier i tabellen. Når der er angivet signifikans ved enkelte variable i en tabel, der består af flere variable, vil det altså sige, at den enkelte variabels fordeling ikke er forekommet ved en tilfældighed, men at vores data viser, at der er en sammenhæng.

Bemærk: Alle signifikansangivelser er vejledende. Undersøgelsens stikprøve er tilstræbt repræsentativ, men opfylder ikke til fulde kravet om tilfældig udvælgelse fra populationen - i dette tilfælde samtlige 3.-6. klasser-elever i Danmark. Vi har rekrutteret respondenter gennem skoler i landet, hvor skolerne selv har besluttet, om de ville deltage i dataindsamlingen. Derfor har alle elever på mellemtrinnet i Danmark *ikke* haft lige stor sandsynlighed for at blive en del af stikprøven.

Dataindsamling under en pandemi

Coronapandemien er den største omvæltning for det danske samfund siden 2. Verdenskrig – ikke mindst for børn og unge, hvis sociale samvær og undervisning pludselig har ændret karakter. Men coronaen og dens konsekvenser er *ikke* en central del af denne måling af trivslens i fritidslivet på mellemtrinnet i 2020. Den er næsten ikke omtalt i spørgerammen.

Hvorfor?

Det er der flere grunde til. Dels på grund af uforudsigeligheden i et pandemi-forløb med opluk, nedlukning og omskiftelige restriktioner; dels ønsket om at sammenligne resultater over tid; og sidst, fordi undersøgelsen aldrig var tænkt som en corona-måling, men som en del af en kontinuerlig monitorering af trivslens i fritidslivet. Andre rapporter (eksempelvis fra HOPE-projektet på AAU) vil utvivlsomt konkludere om coronaens direkte påvirkning af blandt andet trivslens i det danske samfund. Det gør nærværende rapport ikke. Men resultaterne kan - og *bør måske* - læses i det lys, at de er indsamlet under en pandemi. Det kan bl.a. have betydning for antallet af aktive i foreningslivet, men pandemien kan også påvirke elevernes og forældrenes oplevelser i foreningslivet og deres perspektiver på dette. Vi ser f.eks. blandt de foreningsaktive elever en

markant mindre opbakning til samtlige positive udsagn omkring fællesskabet i fritidsaktiviteter. Dette handler muligvis om en generel udvikling i tweenlivet, som er uafhængig af COVID19, men forklaringen kan også være, at pandemiens nedlukninger af fritidslivet har haft negative konsekvenser for fællesskabet til fritidsaktiviteterne og forventninger til dette.

Præsentation af data

Nedenfor følger en præsentation af de elever og forældre, som besvarede de respektive spørgeskemaundersøgelser.

3.-6. klasse

Stikprøven for elever på mellemtrinnet består af 1093 personer. 47,85% er drenge, 51,60% er piger. Seks respondenter valgte muligheden for ikke at svare på spørgsmålet om køn svarende til 0,55%. Der ses bort fra disse seks respondenter i kryds på køn.

	Antal	Procent
8 år	15	1%
9 år	226	21%
10 år	246	23%
11 år	332	30%
12 år	259	24%
13 år	15	1%
Total	1093	100%

Tabel 29 Hvor gammel er du?

Kun 2% af eleverne falder udenfor aldersspændet 9 til 12 år, som derfor udgør 98% af stikprøven. Imidlertid vælger vi i rapporten – i stil med rapporten fra 2017 – at opdele respondenterne på klassetrin frem for alder, da vi har en forventning om, at elevernes klassetrin har større forklaringskraft end deres alder. Elevernes fordeling på klassetrin vises i nedenstående tabel:

	Antal	Procent
3. klasse	240	22%
4. klasse	228	21%
5. klasse	359	33%
6. klasse	266	24%
Total	1093	100%

Tabel 30 Hvilken klasse går du i?

Ovenstående tabel viser en mindre overrepræsentation af 5. klasser i stikprøven, som er et element, man kan tage højde for i vurderingen af resultaterne. En vægtning på klassetrin har været diskuteret, men der har været enighed om, at stikprøvens fordeling på klassetrin retfærdiggør at arbejde med resultaterne uvægtet – både fordi vi i rapporten ofte krydser resultaterne ud på de enkelte klassetrin og derfor fortrinsvis ser på klasserne separat, samt ud fra den holdning, at

vægtning på én variabel også retfærdiggør vægtning på andre variable: Køn, etnicitet, geografi, familieforhold m.m.

Fordelingen på klassetrin afspejler, at spørgeskemaet nemmere har kunnet passes ind i virtuel fjernundervisning for de ældste klasser end for 3. og 4. klasse. Flere piger (58%) end drenge (42%) i 3. klasse har gennemført skemaet. Samme ujævne kønsfordeling ses ikke på de andre klassetrin.

Målgruppen er bosiddende i følgende familietyper:

	Antal	Procent
Begge mine forældre	796	73%
Med min mor alene eller med min far alene	158	14%
Andet (f.eks. med min mor og papfar, på skift mellem far og mor, eller hos plejeforældre)	139	13%
Total	1093	100%

Tabel 31 Hvem bor du sammen med?

73% af eleverne bor i husstande med begge biologiske forældre, hvilket er lidt flere end populationen, hvor 69% bor med begge deres biologiske forældre (Danmarks Statistik). Da 'andet-kategorien' består af meget forskellige familietyper, har vi i analysen fokuseret på de to andre kategorier.

Elever med forældre, som har anden etnisk baggrund, er væsentlig underrepræsenteret i vores stikprøve. 7% af eleverne i stikprøven har forældre, som begge er født udenfor Danmark, hvorimod det gælder 12,9% af populationen (Danmarks Statistisk). Denne overrepræsentation af etnisk danske børn kan have betydning for f.eks. andelen af foreningsaktive elever, da tidligere undersøgelser har vist, at etnisk danske børn har en højere deltagelse i faste fritidsaktiviteter (Ottosen m.fl. 2018).

	Antal	Procent
Ja, begge to	864	79%
Ja, den ene	131	12%
Nej, ingen af dem	75	7%
Ved ikke	23	2%
Total	1093	100%

Tabel 32 Er dine forældre født i Danmark?

Forældre

Undersøgelsen for forældre er besvaret af 491 personer, som er rekrutteret via ledere og lærere på de skoler, hvorfra eleverne stammer. Kønsfordelingen mellem forældrene er skæv: 17,3% er mænd (fædre) og 82,7% er kvinder (mødre). Denne fordeling er fuldstændigt identisk med

kønsfordelingen mellem forældrebesvarelsene fra 2017 - og et tydeligt udtryk for, at flere mødre end fædre tager sig af skolerelaterede henvendelser.

Fordelingen blandt forældrene ud på de respektive fire klassetrin er mindre jævn end for eleverne. Forældre til 4. klasses-elever er overrepræsenterede, mens forældre til specielt 6. klasser er underrepræsenterede.

	Antal	Procent
3. klasse	99	20%
4. klasse	179	36%
5. klasse	131	27%
6. klasse	82	17%
Total	491	100%

Tabel 33 Hvilken klasse går dit barn i?

Forældres uddannelsesniveaue afspejles i nedenstående tabel, hvor fordelingen sammenlignes med tal fra Danmarks Statistik. Det ses tydeligt, at stikprøven blandt forældre er klart overrepræsenteret af personer med mellemlange eller lange boglige uddannelser og underrepræsenteret af erhvervsfaglige og personer uden videregående uddannelse. Dette kan også relatere til kønsfordelingen – specielt ift. underrepræsentationen af erhvervsfagligt uddannede.

	Antal	Procent	DST ⁷
Folkeskole	12	2%	16%
Studentereksamen/HF	18	4%	6%
Erhvervsfaglig uddannelse	62	13%	34%
Kort videregående uddannelse, under 3 år	54	11%	6%
Mellemlang videregående uddannelse, 3-4 år	209	43%	21%
Lang videregående uddannelse, over 4 år	131	27%	17%
Andet	5	1%	
Total	491	100%	100%

Opsamling - stikprøverne

Vi ser mængden af respondenter samt fordelingen på klassetrin, køn, sociale forhold, geografi samt folke- og privatskoler som et udtryk for, at stikprøven blandt elever er så tilstræbt repræsentativ som muligt – dels på baggrund af undersøgelsens type og indsamlingsmetode

⁷ Kilde: Danmarks Statistik. Data fra 2019 ("Tabel HFUDD11"). Aldersgruppe: 30-54 år og *ikke* udspecificeret som personer med børn i målgruppen. "Uoplyst m.v." udgår af beregningen, der er lavet som en gennemsnitsberegning af den uddannelsesmæssige procentfordeling for 5 års intervaller i spændet 30-54 år. "Adgangsgivende uddannelsesforløb" er inkluderet i "Kort videregående uddannelse, under 3 år", "Bacheloruddannelser" er inkluderet i "Mellemlang videregående uddannelse, 3-4 år" og endelig er "Ph.d. og forskeruddannelser" naturligt nok inkluderet i "Lang videregående uddannelse, over 4 år".

(skolerne skal give adgang til eleverne, for at de kan svare på spørgeskemaet) og dels pandemiens påvirkning med nedlukninger af skoler. Vi kan se, at stikprøven på en lang række parametre har identiske fordelinger og resultater som undersøgelsen, der blev foretaget i 2017.

Hvor kan stikprøverne optimeres? Følgende segmenter er over- eller underrepræsenteret: 5. klasse og piger i 3. klasse er overrepræsenteret, etnisk danske børn er overrepræsenteret, Region Syddanmark er ikke repræsenteret, mødre er overrepræsenterede, og erhvervsfagligt uddannede forældre er underrepræsenterede. Kønsfordelingen på forældrestikprøven er så skæv, at der bør tages forbehold for resultaterne, der genereres ud fra denne. Vi vurderer ikke, at over- og underrepræsentation i stikprøven blandt 3.-6. klasse fordrer, at der skal tages forbehold for disse resultater.

Vores stikprøve afviger således på nogle punkter fra landsgennemsnittet. Vi mener dog, at stikprøven stadig giver et retvisende billede af målgruppens fritidsliv og trivsel. Ser vi fx på et trivselsparameter som kropstilfredshed, så viser denne undersøgelse, at tæt på hver tredje pige i 5. klasse synes, at hun vejer for meget, hvilket stemmer overens med resultaterne fra Skolebørnsundersøgelsen (Rasmussen m.fl. 2018). Ser vi på det organiserede fritidsliv, så afspejler undersøgelsens tal også den kønsfordeling og andel af udøvere, som fx DBU angiver. Derudover har denne undersøgelse en forholdsvis ligelig kønsfordeling, hvilket er en væsentlig faktor ift. både fritidsliv og trivsel.

